БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

№ 202(5094)
Вторник
Октябриин
8
1946 он

Сэн 20 мүнгэн

Бурят-монгол арад болбол Ленин-Сталинай агууехэ партиин, Советскэ правительствын сэсэ мэргэн хүтэлбэриин ашаар арадай ажахынгаа бүхы һалбаринуудта угаа ехэ амжалтануудые туйлаа.

Республикын шэнэ табанжэлэй түсэб хадаа манай хүгжэлтые улам ехэ, шэнэ бадаралтада хүргэхэ байна.

БМАССР-эй Верховно Соведэй IX Сесси

1946—1950 онуудта Бурят-Монгол АССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб тухай Хуули

Советскэ Союзай арадуудай ба тэрэнэй алдарта Улаан Армиин героическа хүсэлэлнүүдэй ашаар Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн илалта түгэлдэрөөр дүүргэгдээ. Советскэ арад гениальна полководец, манай агууехэ вождь нүхэр Сталинай хүтэлбэри доро гитлеровскэ Германиие бута сохиһон ба японско империализмые дараһан байна. Энхэ амгалан хүгжэлтын үедэ ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай жэлнүүдтэ Советскэ Союзай хүтэлбэрилхы ба заабарилан ябуулха хүсэниинь манай Бүхэсоюзна Коммунистическэ (большевигүүдэй) парти байгаа. ВКП(б)-гэй хүтэлбэри доро сталинска гурбан табанжэлнүүдые амжалтатайгаар дүүргэһэнэй эсэстэ манай орондо социалистическэ общество байгуулагдаа, тиин СССР хадаа социализмһаа коммунизмда шэлжэн орохын замда гараа.

Хаанта Россин гээгдэнги байһан национальна заха хизаарнуудые экономическа талаар али болохоор дэбжүүлхэ гэһэн ленинскэ-сталинска национальна политикые бэелүүлһэнэй ашаар Бурят-Монгол АССР хадаа гээгдэнги ба аграрна республика байһан аад, хүгжэнги ажаүйлэдбэритэй ба томо социалистическэ хүдөө ажалтай республика болон хубилаа. Хэрбээ урданда Бурят-Монголдо ажаүйлэдбэри үгы байгаа һаа, мүнөө тэндэ ажаүйлэдбэриин томонууд предприятинууд: паровозо-бүтээлгын завод, Зэдын комбинат, мяха-консервын комбинат, шэлэй механизированнэ завод, түлишын, ой модоной, загаһанай ажаүйлэдбэриин предприятинууд ба бусад баригдаад, хүдэлмэрилжэ байна.

1945 ондо гүрэнэй томо ажаүйлэдбэриин гол үндэһэн үйлэдбэриин фонднууд 1923 онойхидо орходоо (республикын тогтоогдоһон он) хэдэн зуугаад дахин ургаа. Республикын бүхы ажаүйлэдбэриин валова продукци 1940 ондо 1923 оной хэмжээһээ 70 дахин үлүү ехэ болоо.

Коллективизаци хэһэнэй эсэстэ хүдөө ажахыда үндэһэн хубилалтанууд болоһон байна. Жэжэ бутархай, гээгдэнги—нүүдэл ба ядуу—ажахынуудай орондо мүнөө үеын түрүү техникээр зэбсэгжүүлэгдэһэн томонууд социалистическэ ажахынууд бии болоо. 1940 ондо республикын колхозуудай полинууд дээрэ 2 мянгаһаа дээшэ тракторнууд, 600 шахуу комбайннууд ба бусад олон хүдөө ажахын машинанууд хүдэлжэ байгаа. Энэ үедэ тарилгын талмай 1923 онойхиһоо гурба дахиһаа ехэ болоһон, ороохото культурануудай валова суглуулга—5 дахин ехэ болоһон байна.

Арадай ажабайдалай хэмжээ жэшээлэшэгүй ехээр ургаа, түхэл маягаараа национальна ба удхаараа социалистическэ культура бодото дээрээ һалбаран мандаа. Табанжэлнүүдэй үедэ хэдэн мянгаад шэнэ-нүүд байрын гэрнүүд, хэдэн зуугаад һургуулинууд ба эмнэлгын газарнууд баригдаа; шэнэ городууд байгуулагдаа. Үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадал гол түлэбтөө усадхагдаа. 1923 ондо байһан 329 эхин һургуулинууд ба 9 дунда һургуулинуудай орондо 1940 ондо республика дотор 523 һургуулинууд, тэдэнэй 12?-нь долоон жэлэй ба дунда һургуулинууд, мэргэжэлтэдэй 11 дунда һуралсалай газарнууд ба 3 ВУЗ-нууд хүдэлмэрилжэ байгаа. 1940 ондо Москвада болоһон бурят-монгол искусствын декада хадаа культурын ургалтые тодоор харуулһан байна.

Эдэ бүгэдэ хадаа ленинскэ-сталинска национальна политикые бэелүүлһэнэй ашаар, агууехэород арадай зүгһөө угаа ехэ туһаламжа үзүүлэгдэһэнэй эсэстэ туйлагдаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай жэлнүүдтэ бурят-монгол арад болбол Советскэ Союзай бусад арадуудта адли өөрынгөө бүхы хүсые манай Эхэороной хорото муухай дайсадые бута сохихо хэрэгтэ үгэһэн байгаа. Советскэ Бурят-Монголой хүбүүд ба басагад өөрынгөө агууехэ Эсэгэ ороной эрхэ сүлөө ба һайн даанги байдалай түлөө эрэлхэг ба шин зоригтойгоор тэмсэһэн, фронтдо туһалжа, Улаан Армиин дайшалхы хүсые бүхэжүүлжэ, фабриканууд, заводууд, колхозно полинууд дээгүүр эсэшэ сусашагүйгөөр хүдэлмэрилһэн байна.

Республикын ажаүйлэдбэриин предприятинууд Гүрэнэй Оборонын Комитедэй даалгабариие дүүргэжэ, фронт ба оронойгоо арадай ажахыда материалнуудые, эдеэ-хоол ба буу зэбсэг үгэһэн байна. Республикын колхозууд орондоо ба фронтдо хэдэн миллион пүүд мяха, талха ба бусад хүдөө ажахын продуктнуудые болон түүхэй эдүүдые үгөө.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай илалтаар дүүрэхэтэй хамта, Бурят-Монгол АССР-эй арадууд Советскэ Союзай бүхы арадуудтай хамта амгалан сагай социалистическэ байгуулалтада ороо.

СССР-эй ба РСФСР-эй Верховно Соведүүдээр баталагдаһан 1946—1950 онуудта ажахын ба культурна байгуулалтын программа хадаа республикада транспортна машино-бүтээлгые саашадань хүгжөөхые, үнгэтэ ба хомор металлнуудые малтан абалгые ехэ болгохые, эдеэ-хоолой, ой модоной, түлишын текстильнэ, барилгын материалнуудай ажаүйлэдбэриин хүгжэлтые, мүн тэрэшэлэн Бурят-Монголой АССР-тэ социально-культурна байгуулалтые нилээд үргэдхэхые хараалба гэжэ Бурят-Монгол АССР-эй Верховно Совет хангалтатайгаар тэмдэглэнэ.

РСФСР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб тухай Хуулитай тааралдуулан, Бурят-Монгол АССР-эй Верховно Совет болбол хүдөө ажалай талаар дайнай урда тээхи хэмжээе һэргээн бодхоожо, тэрэниие үлүүлэн гараха ба ажаүйлэдбэриин талаар дайнай урда тээхи хэмжээе нилээд ехээр үлүүлэн гараха ябадал 1946—1950 онуудта Бурят-Монгол АССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ табанжэлэй гол зорилгонууд болоно гэжэ тогтооно.

Малажалые али болохоор хүгжөөхэ гээшэ дүрбэдэхи табанжэлдэ республикын хүдөө ажалай гол зорилгонь болоно гэжэ тоолохо. Бүхы түрэлэй адууһа малнуудай тоо толгойн ургалтын хурдан түргэн темпые, тэрэнэй ашаг шэмые ба нооһо арһа мэтые үгэлгые дээшэлүүлхые хангаха, тэрэнэй тулада малажалай үбһэ тэжээлэй базые үргэдхэхэ ба бэхижүүлхэ, адууһа малай һубайраха ба үхэхэ ябадалые усадхаха.

Газар тарияалангай культурые али болохоор дээшэлүүлһэнэй, уһалагдамал талмайнуудые үргэдхэһэнэй ба хүдөө ажахын үйлэдбэриие механизацилһанай үндэһөөр ороохо тарияа, хартаабха, овощь ба тариян ажалай бусад продуктнуудай валова суглуулгые ехэ болгохо ябадал ба ургасые дээшэлүүлгэ тариян ажалай талаар шухалын шухала зорилго болоно гэжэ тоолохо.

«Колхозуудта хүдөө ажахын артелиин Уставые эбдэхэ ябадалнуудые усадхаха тушаа хэмжээнүүд тухай» СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитедэй тогтоолые хазагайрүулангүйгөөр дүүргэлтэ, колхозуудай ниитын газарнуудые ба эд зөөриие үрилтэ хэхэ ябадалһаа наринаар хамгаалжа колхозно демократиие сахижа, хүдөө ажахын артелиин Уставые эбдэхэ бүхы ябадалнуудые усадхажа, колхозуудай ниитын ажахые али болохоор бүхэжүүлгэ хадаа республикын хүдөө ажахые һэргээн бодхоохо ба дэбжүүлхэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхын шухалын шухала арга нүхэсэл болоно гэжэ Бурят-Монгол АССР-эй Верховно Совет тоолоно.

СССР-эй табанжэлэй түсэб тухай Хууляар хараалагдаһанай ёһоор союзна мэдэлэй томо ажаүйлэдбэриие али болохоор хүгжөөхэтэй зэргэ гүрэнэй, нютагай ба кооперативна ажаүйлэдбэриин саашанхи хүгжэлтые хангаха; үргэн хэрэглэлэй ба гэрэй хэрэгсэлэй үндэр шанартай зүйлнүүдые, тэрэшэлэн республикын колхозуудта хэрэгтэй хомут тоног, мориной транспортна ба гарай зэмсэгүүдые үйлэдбэрилгые нилээд ехэ болгохо.

Городууд, аймагай центрнүүд ба тосхонуудые болбосон түхэлтэй болгохо хэрэгые али болохоор хүгжөөхэ. Ториин, Кударын, Прибайкальска, Курумканай, Байкало-Кударын, Хэжэнгын ба Иволгын аймагуудай шэнэ центрнүүдые болбосон түхэлтэй болгохо ябадалда тусхай анхарал хандуулха, республикын гэр байрын фондые ехэ болгохо.

Эхин ба дунда һургуулинуудай, хүүгэдэй садууд ба хүүгэдэй байшангуудай тооe олошоруулха. Һургуулинуудта хүүгэдые һургаха ябадалай шанарые дээшэлүүлхэ, мэргэжэлтэ багшанарые бэлэдхэлгые шангадхаха.

Арадай элүүрые хамгаалгын хэрэгые һайжаруулха. Больницануудай, поликлиникэнүүдэй, амбулаторинуудай, эхэнэрнүүдэй ба хүүгэдэй консультацинуудай, хүүгэдэй эмнэлгын газарнуудай тооe олошоруулха, хүүгэдэй яслинуудай тооe саашадань олошоруулха ябадалые хангаха.

Советскэ худалдаае үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, эд товарай эрьесые ехэ болгохо, ажалшадай материальна байдалые саашадань һайжаруулгые хангаха.

Табанжэлэй түсэбые гүрэнэй ба кооперативна бүхы организацинуудай дүүргэжэ байһанай хойноһоо ажалшадай депутадуудай нютагай соведүүдэй зүгһөө саг үргэлжын хиналта эмхидхэжэ, тэдээндэ шухала туһаламжа үзүүлхэ.

1946—1950 онуудта СССР-эй ба РСФСР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэбүүд тухай Хуулинуудтай тааралдуулан, Бурят-Монгол АССР-эй Верховно Соведэй ТОГТООХОНЬ ХАДАА:

Республиканска ба нютагай ажахын талаар иимэ даалгабаринуудые тогтоожо, республикын Министрнүүдэй Соведээр абтаһан 1946—1950 онуудта БМАССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэбые баталха.

I. Хүдөө ажахын талаар

Малажал

1. 1950 оной эсэстэ Бурят-Монгол АССР-эй колхозуудта ниитын адууһа малай тоо толгой иимэ тоотойгоор тогтоохо (мянган тоо толгойгоор):

Адуу морид	118,0
Эбэртэ бодо мал	292,0
Хони ба ямаад	600,0

Табанжэлдэ колхозуудта адуу моридой тоо толгойе 47 процентээр, эбэртэ бодо малай тоо толгойе 56 процентээр, хони ба ямаадай тоо толгойе 52 процентээр ехэ болгохо ба гахайнуудай тоо толгойе 1945 онтой сасуулбал нилээд ехэ болгохо. Табанжэлдэ колхозуудта ехэ шубуудай тоо толгойе 3 дахин ехэ болгохо. 1950 ондо Хойто-Байгалай, Баунтын ба Ахын аймагуудта оронуудай тоо толгойе 2500 толгой тоотойгоор ба Закаменай, Ахын ба Түнхэнэй аймагуудта һарлагууд ба хайнагуудай тоо толгойе 7000 толгой тоотойгоор тогтоохо.

2. Колхозуудта адууһа малай үүлтэрые һайжаруулха, түсэбөөр хараалагдаһан үүлтэрэй һайн шанартай производительнуудаар нютагай малнуудые метизацилха аргаар малажалда үүлтэртэ малай удельнэ хэмжээе нилээд дээшэлүүлхэ. Адууһа малай нютагай үүлтэрнүүдые али болохоор һайжаруулха ба тэдэнэй ашаг шэмые дээшэлүүлхэ.

Гүрэнэй Сэлэнгын племенной рассаднигай хүдэлмэриие һайжаруулха. Республикын колхозуудай эрилтэнүүдые хэрэгтэй тоогой племенной материалаар хангахын тулада семминтальска үүлтэрэй племенной малые Сэлэнгын аймагай колхозуудта үсхэхэ ябадалые хангаха.

Түсэбөөр хараалагдаһан үүлтэрэй һайн шанартай производительнуудые ашагтайгаар хэрэглэхын зорилгоор малнуудые искусственнаар үрэжүүлхэ ябадалые үргэнөөр хэрэглэхэ. Искусственна үрэжүүлгын пунктнуудай тооe олошоруулха, тэдэниие түхеэрэлгээр ба мэргэжэлтэ кадрнуудаар хангаха. Колхозно племенной фермэнүүдэй тооe олошоруулха ба тэдэнэй хүдэлмэриие нилээд һайжаруулха.

3. 1950 ондо колхозуудта 1945 онтой сасуулбал нэгэ фуражна үнеэнһээ дунда зэргээр һүһаалгые 76 процентээр дээшэлүүлхэ, нэгэ хонинһоо нооһо хайшалжа абалгые 64 процентээр дээшэлүүлхэ. Эбэртэ бодо малые ба хонидые бэлшээжэ ба шахажа таргалуулха ябадалые үргэнөөр эмхидхэхэ. Колхозуудта ба эдеэ-хоолой ажаүйлэдбэриин предприятинуудта, мүн тэрэшэлэн ажаүйлэдбэриин предприятинуудай ба худалдаанай эмхи зургаануудай туһалбариин ажахынуудта гахайнуудые шахаха ябадалые эмхидхэхэ.

4. Колхозуудта адуу моридой тоо толгойе һэргээн үсхэхэ, унагадые бүрин бүтэнөөр ба тобир тарганаар тэнжээхэ, адуу моридой шанарые дээшэлүүлхэ ябадал хадаа морин ажалай талаар шухалын шухала зорилго болоно гэжэ тоолохо.

Гүрэнэй Улан-Удын заводской конюшниин, ипподромой, мүн тэрэшэлэн колхозуудай племенной моридой фермэнүүдэй хүдэлмэриие һайжаруулжа, тоогыень олошоруулха. Аймагуудай ба аймагууд хоорондын ипподромуудые эмхидхэхэ. Адуу моридой тоо толгойе олошоруулха хэрэгтэ мөрин ажалые һүрэгөөр үсхэхэ ябадалай шухала удхашанарые хараадаа абажа, тэрэниие республикын колхозуудта үргэнөөр хүгжөөхэ, адуу моридые һүрэгөөр үсхэхэ ябадалай бүхы хүдэлмэриие һайжаруулха.

5. Ороохо тарияа таридаг колхоз бүхэндэ шубуун ажалай фермэнүүдые нуур-сөөрэмүүдтэй колхозуудта уһанай шубуудай фермэнүүдые эмхидхэхэ. Колхознигуудай, хүдэлмэришэдэй ба албахаагшадай үмсын ашаглалай шубуун ажалы али болохоор хүгжөөхэ. Дальбарзануудые гаргахын тулада Улан-Удын инкубаторна станциин хүсые гүйсэд ашаглаха. Колхозуудай племенной шубуунуудай фермэнүүдтэй тэрэ станциин нягта харилсаае тогтоохо.

6. Ангай арһа бэлдэхэ ябадалые дээшэлүүлхэ, колхозуудта ба аг нууриин ажахынуудта ан үсхэлгын ажахые али болохоор хүгжөөхэ. Түнхэнэй, Баргажанай ба Хойто-Байгалай ондатрын ажахынуудай дэргэдэ хара халтар үнэгэнүүдэй фермэнүүдые эмхидхэлгые хангаха. Ондатрын арһануудые бэлэдхэлгые табанжэл соо 2,5 дахин ехэ болгохо.

7. Зооветеринарна хэмжээ-ябуулганууды саг болзортонь ба хүсэдөөр үнгэргэхэ, ветеринарна лечебницэнүүд ба пунктнуудые гэр байраар, түхеэрэлгээр ба эмнэлгын зүйлнүүдээр хангажа, тэдэниие бүхэжүүлхэ ба олошоруулха, ветеринарна эмнэлгын газарнуудые мэргэжэлтэ кадрнуудаар хангаха.

8. Республикын бүхы аймагуудта, колхоз ба совхоз бүхэндэ тэжээлэй бата бэхи база байгуулха ябадал хадаа малажалай хүгжэлтын хурдан түргэн ургалтын темпые хангахада ба адууһа малай ашаг шэмые дээшэлүүлхэдэ шухалын шухала зорилго болоно гэжэ тогтоохо. Иимэ зорилгоор табанжэлдэ тэжээлэй культурануудай тарилгые 3 дахин ехэ болгохо, фермэ шадарай тэжээлэй зүб севооборотые хэжэ, түрүүшын ээлжээндэ малажалтай бүхы томонууд колхозуудта ба гүрэнэй Сэлэнгын племенной рассаднигай ажал-ябуулгын районда байһан колхозуудта хэхэ; сабшалангуудые үндэһөөрынь һайжаруулһанай ба сэбэрлэһэнэй, үтэгжүүлэгдэдэг талмай үргэдхэһэнэй, колхоз бүхэндэ үбһэ ногооной ургасые дээшэлүүлхэ герасимовска методые үргэнөөр хэрэглэһэнэй аргаар байгаалиин сабшалангуудай ба бэлшээринүүдэй ногооной ургасые дээшэлүүлхэ, мүн тэрэшэлэн таригдамал ногоонуудай ба тэжээлэй корнеплодуудай ургасые дээшэлүүлхэ. Тэжээлэй силос дараха ябадалые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, колхозуудта силосно барилгануудые хэхые хангаха. Үбэлэй ба зунай бэлшээринүүдые гурим журамтай болгохо, тэндэ худаг малтаха, байрын ба үйлэдбэриин гэр барилгануудые барихые ба бүдүүн тэжээлэй запас байгуулхые хангаха.

9. Колхозуудай пасекануудта зүгын бүлэнүүдэй тооe 2,5 дахин ехэ болгохо ба зүгын ажалай ашаг үгэлгые дээшэлүүлхэ. Хүдөө ажахын артельнүүдэй, зүгын ажалтай колхознигууд, хүдэлмэришэд ба албахаагшадай хэрэгсэлые хангахын тула зүгын гэрнүүд ба зүгы үсхэхэдэ хэрэгтэй зэмсэгүүдые үйлэдбэрилгые нютагай ажаүйлэдбэриин, олзоборилгын коопэрацинуудай, газартаряалангай Министерствын предприятинуудта ба колхозуудай мастерскойнуудта эмхидхэхэ.

Тарияанажал

1. 1950 ондо республикын колхозуудта гектар бүриһөө дунда жэшээгээр 10 центнер ургаса хуряахые туйлажа, 3 миллион 380 мянган центнер хэмжээнэй ороохо тарияанай валова суглуулалгые, гектар бүриһөө 150 центнер хартаабхын ургаса туйлажа, 1 миллион 470 мянган центнер хартаабхын валова суглуулалгые, гектар бүриһөө 115 центнер ургаса хуряажа, 575 мянган центнер овощиин валова суглуулгые хангаха. Сахарна свеклын, махоркын, пенько-болокногой, тоһото культурануудай, олон жэлэй ногоонуудай үрһэнүүдэй ба овощной культурануудай ургасые дээшэлүүлхые ба валова суглуулгые ехэ болгохые туйлаха.

2. Колхозуудай тарилгын талмайе дайнай урда тээхи хэмжээһээ 6 процентээр ургуулхые хангаха, тэрэ тоодо: овощнууд ба хартаабхаар 71 процентээр, техническэ культурануудаар 344 процентээр ба тэжээлэй культурануудаар 97 процентээр. Энээнтэй тааралдуулан республикын колхозуудта 1950 ондо тарилгын талмайе иимэ хэмжээтэйгээр тогтоохо (мянган гектараар):

Тарилгын бүхы талмай	425,0
Тэрэ тоодо:	
Ороохото культуранууд	338,0
Овощнууд ба хартаабха	19,0
Техническэ культуранууд	8,0
Тэжээлэй культуранууд	60,0
Тэрэ тоодо олон жэлэй ногоонууд	40,0.

3. Бүхы колхозуудта пар хахалалгые ба олон жэлэй ногоонуудые тарилгые хэрэглэжэ, зүб севооборотые һэргээхэ ба хэхэ ябадалые дүүргэхэ, тэрэшэлэн севооборотые саг болзортонь шудалха тушаа хэмжээнүүдые абаха. Бурят-Монгол АССР-эй ушар байдалда хүдөө ажахын культурануудай ургасые дээшэлүүлхэдэ онсо шухала удхашанартай пар хахалалгые саг болзортонь үнгэргэхэ ба һайнаар элдүүрилхэ ябадалые хангаха, парые хоер дахин хахалха, культиваци хэхэ. Полинуудые буртаг ногооһоо түргэнөөр сэбэрлэхын зорилгоор элдүүрилэгдэжэ байгаа бүхы газарнуудта хүрьһэ элдүүрилгын зүб системые хэрэглэхэ (предплужнигтай анзаһаар хахалха, лущени хэхэ), намарай парые саг болзортонь хахалха ба һайнаар элдүүрилхэ.

Селекционно ба үрһэнэй ажалай хүдэлмэриие һайжаруулха, абтаһан севооборотуудай ёһоор олон жэлэй ногоонуудые тарихын тула колхоз бүхэндэ үрһэнүүдэй хэрэгсэлые хүсэдөөр хангахын хэмжээтэйгээр олон жэлэй ногоонуудай үрһэ үйлэдбэрилгые хүгжөөхэ. Ороохото ба ороохото-бобово, хартаабхын, техническэ ба бусад культурануудай тарилгые үндэр шанартай селекционно ба шэлэн абтаһан нютагай һайжаруулагдаһан сортнуудай үрһөөр хангаха. Сортовой районированиин түсэбтэй тааралдуулан ороохото культурануудай ба хартаабхын талаар нэлэнхы сортовой тарилгада шэлжэн орохо ябадалые дүүргэхэ, хүдөө ажахын культурануудай эгээл һайн ургасатай ба тогтууритай шэнэ сортнуудые олошоруулха ба нэбтэрүүлхэ. Овощиин үрһэнэй ажахые үргэдхэхэ, илангаяа Мухаршэбэрэй, Тарбагатайн, Заиграйн, Иволгын, Кабанскын ба Бичурын аймагуудай колхозуудта үргэдхэхэ.

Нютагай үтэгжүүлгэнүүдые (наг шэбхэ, үнэһэ, шубуунай аргал) хүсэдөөр ашаглахые хангаха ба колхозуудта минеральна үтэгжүүлгэнүүдые иланга сахарна свекло, махорка, овощнуудые, хартаабха тарихадаа ба ороохото болон тэжээлэй культурануудай үрһэнэй участогуудта үргэнөөр хэрэглэхэ.

4. Колхозуудай хүсөөр ба зэр зэмсэгээр урдань байһан уһалууриин системэнүүдые һэргээн бодхоохо ба мүнөө байһаниие шэнэдхэн байгуулха болон шэнээр бариха хүдэлмэриие колхозуудта үргэнөөр дэлгэрүүлхэ. Табанжэлдэ колхозуудта уһанай ажахын системые һэргээн байгуулха ба үргэдхэхэ, уһалагдамал тарилгын талмайе ба сабшалангые нилээд үргэдхэхэ. Табанжэлэй эсэстэ колхозуудта уһалагдадаг газарай талмайе 170 мянган гектар хүртэр болгохо, тэрэ тоодо 125 мянган гектар хүртэр сабшалан ба 45 мянган гектар хүртэр тарияанай газар болоно.

Ганзуринай, Шараголой, Курбын ба бусад уһалууриин системэнүүдые болон гидротехническэ барилгануудые һэргээн байгуулха ба шэнэдхэн бариха, уһа хаадаг Кабанскын даамбын барилгые дүүргэхэ. 5500 гектар талмайе уһалха Түгнын, Тамчын, Аргадинска ба Бага-Куналейн уһалууриин системэнүүдэй барилгые дүүргэхэ, табанжэл соо Шэбэрэй (Заиграйн аймаг), Үльдэргын (Яруунын аймаг), Никольско (Мухаршэбэрэй аймаг) ба бусад уһалууриин системэнүүдэй барилгые эхилжэ дүүргэхэ, мүн тэрэшэлэн уһалууриин шэнэ системэнүүдые барихын тула газарнуудые бэдэрэн олохо (Иволгын, Боргойн ба бусад).

Уһалагдажа байгаа тарилгын газарнууд, сабшалан ба һуулгагдамал модонуудтай газарнуудые дабһатуулангүйгөөр ба намагтуулангүйгөөр хүсэдөөр ашаглаха ябадалые хангаха. Уһалууриин системэнүүдэй техническэ ашаглалгые һайжаруулха, каналнуудые саг болзортонь заһабарилха ба сэбэрлэхэ болон тэндэхи барилгануудай заһабарилгые хангаха, тэрэшэлэн уһанай хаалтануудые сэбэрлэхэ ба заһабарилха болон хүдөө ажахын культурануудые уһалха нормонууд ба болзорнуудые хараадаа абажа, уһалууриин уһые гамтайгаар гаргашалха ябадалые хангаха.

Түргэн ургадаг ой модоной, шугы бурганһан болон жэмэсэй һөөгүүдээр тарияанай газарые хамгаалха модонуудые һуулгаха (ойн полосануудые) ябадалые колхозуудта дэлгэрүүлхэ. Республикын газартаряалангай Министерствын үрэтэ тарималнуудай ба ой модоной питомнигуудта болон колхозуудта тарилгын материалнуудые ургуулха ябадалые эмхидхэхэ. Овощнууд, хартаабха ба хүдөө ажахын бусад культурануудые уһалалгые эмхидхэхын түлөө ба уһанай шубуудые үсхэхын тула нуурмагууд ба сөөрэмүүдые байгуулха тушаа хүдэлмэринүүдые колхозуудта дэлгэрүүлхэ.

5. Табанжэл соо колхозуудта 100 гектар талмайда үрэтэ тарималнуудай шэнэ садуудые ба 82 гектарта жэмэстэ тарималнуудай газар бии болгохо. Колхозуудые тарилгын материалаар хангахын зорилгоор үрэ жэмэстэ тарималнуудай Улан-Удын ба Сэлэнгын питомнигуудай хүдэлмэриие һайжаруулха.

6. Хүдөө ажахын полевой хүдэлмэринүүдэй механизациие һэргээн бодхоохо ба саашанхи ургалтыень хангаха. Машинно-тракторна паркые ашаглалгые һайжаруулха, хүрьһые элдүүрилхэ түрүү агротехникые хэрэглэхэдэ, ургамалнуудай хойноһоо харууһа хэхэдэ ба ургаса хуряахада шухала тракторнууд болон хүдөө ажахын бусад машинануудаар машинно-тракторна станцинууд ба колхозуудые нэмээхэ.

Табанжэлэй эсэс болтор республикада МТС-үүдэй бүхы тооe 44 хүртэр болгохо. Бүхы МТС-үүдтэ

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

БМАССР-эй Верховно Соведэй IX Сесси

1946—1950 онуудта Бурят-Монгол АССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб тухай Хуули

(Үргэлжэлэл.)

тракторнууд ба хүдөө ажахын машинануудые саг болзортонь ба эрхим һайн шанартайгаар заһабарилхые хангахада шухала хэрэгтэй заһабарилгын-техническэ базые байгуулха.

Моторс-заһабарилгын Сэлэнгэ-бүтээн гаргахын талаар тэрэниие мын заводой барилгые дүүргэхэ ба моторнуудые заһабарилха ба тракторнуудай болон хүдөө ажахын машинануудай запасна частьнуудые бүхы хүсөөрынь хүдэлмэрилүүлхэ.

Һаяын үдэрнүүдтэ Улан-Удын машинно-тракторна мастерскойе шэнэдхэн байгуулһанай ба станогууд болон бусад түхеэрэлгээр хангаһанай аргаар тэрэнэй үйлэдбэриин хүсые ехэ болгохо.

Машинно-тракторна станцинуудые мэргэжэлтэ кадрнуудаар бэхижүүлхэ.

Нарижуулан һайжаруулагдаһан шэнэ тракторнуудые, хүрьһэ элдүүрилгын, тарилгын ба хуряалгын машинануудые, прямоточно ба самоходно комбайнуудые, тэрэшэлэн үбһэ сабшаха, үбһэ тармаха ба сомоолхо машинануудые республикын хүдөө ажахыда нэбтэрүүлгые хангаха ба тэдэниие зүбөөр ашаглаха ябадалые эмхидхэхэ.

7. Улас-Удэ, Городок, Кяхта гэжэ городууд ба Гусиное Озеро гэжэ хүдэлмэришэдэй поселогой арад зониие овощеор, хартаабхаар ба һүөөр хүсэдөөр хангахын тула город шадарай аймагууд болохо Иволгын, Заиграйн, Тарбагатайн, Кабанскын, Байкало-Кударын, Прибайкальска аймагуудай колхозуудта, мүн тэрэшэлэн Кударын, Кяхтын, Закаменай, Ториин ба Сэлэнгын аймагуудта болон предприятинууд ба эмхи зургаануудай туһалбариин ажахынуудта овощь, хартаабха тариха ажал, мяханай ба һүнэй малажалые саашадань хүгжөөхэ тушаа хэмжээнүүдые абаха. Эдэ городуудай арад зониие үбэл-хабарай үедэ эртын овощеор ба ногооной эдеэгээр хангахын тула колхозуудта ба туһалбариин ажахынуудта парниково-тепличнэ ажахынуудые али болохоор хүгжөөхые хангаха. Республикын хойто аймагуудта парниково-тепличнэ ажахынуудые али болохоор хүгжөөхэ.

Бичурын аймагай колхозуудта сахарна свекло тарилгын талмайе зүбөөр хубаарилжа ба свекло тарилгын агротехникые һайжаруулан, свеклын ургасые дээшэлүүлжэ, Бичурын сахарай заводто хэрэгтэй база байгуулха.

Спиртын ба крахмало-паточна заводуудай зонодо ородог аймагуудта хартаабха үйлэдбэрилэн гаргалгые ехэ болгохо.

Хүдэлмэришэд ба албахаагшадай тус тусай ба коллективнэ огород тарилгын саашанхи хүгжэлтые, огородуудта ургасые дээшэлүүлхые, мүн тэрэшэлэн тус тусай мал ажал ба зүгын ажал хүгжөөхые хангаха.

* * *

«Колхозуудта хүдөө ажахын артелиин Уставые эбдэхэ ябадалнуудые усадхаха тушаа хэмжээнүүд тухай» СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитедэй тогтоолые хазагайруулангүйгөөр бэелүүлхые хангаха. Колхозуудай ниитын баялиг болохо тэдэнэй олзо доход, хубаагдадаггүй фонднууд, барилганууд, адууһа мал, зэр зэмсэгүүд, мүн тэрэшэлэн үрһэнэй страховой ба фуражна фонднуудай саашанхи ургалтые хангаха. Колхозно ниитын газарнуудые ба колхозно эд зөөриие үрихэ, тарааха ябадалһаа хамгаалалгые шангадхаха. Хүдөө ажахын артелиин уставые ба колхозно демократиие эбдэхэ алибаа ябадалнуудые усадхаха.

Колхозуудта ажалые зүбөөр эмхидхэһэнэй, ажалта үдэрые бэхижүүлһэнэй ба тэрэнэй үүргые дээшэлүүлһэнэй болон колхозно олзо доходые зүбөөр хубаарилһанай үндэһөөр ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ; тус тус ба бүлэг хүнүүдтэ сдельщинэ хэрэглэжэ, колхозуудта бригаданууд ба звенонуудые бүхэжүүлхэ; хүдөө ажахын культурануудай ургасые дээшэлүүлһэнэй түлөө ба малай тоо толгойе олошоруулһанай, тэрэнэй ашаг шэмые дээшэлүүлһэнэй түлөө колхозниудта нэмэлтэ түлбэри үгэхэ ябадал үргэнөөр эмхидхэхэ. Хүдөө ажахын продуктнуудые гүрэндэ тушааха талаар колхозуудай өөһэдынгөө уялгануудые дүүргэхэ тушаа жаяг заршам бэхижүүлхэ.

Табанжэл соо колхозуудта иимэ барилганууды хэхые хангаха:

а) үйлэдбэриин теповой байранууд: конюшни—480, үнеэдэй байра—250, хонидой байра—170, тугалнуудай байра—170, хурьгадай байра—400, шубуудай байра—90, силосно барилганууд—100, орооһо хадагалха газарнууд 500, тээрмэ —70.

б) туһалбариин предприятинууд: тээрмэнүүд—70, крупорушканууд—100, кирпиисын заводууд—100, известкын заводууд—50, тэрэшэлэн тэргэ, шарга, дугаа болон мөөринүүдые үйлэдбэрилхэ колхозно кузницанууд мастерскойнуудые бариха. Улһые түрүүшын ээлжээндэ элдүүрилхэдэ ба махорка хатаахада хэрэгтэй тоогой пунктнуудые бариха.

Болбосон түхэлтэй захиргаанай ажахын центрнүүдгүй колхозуудай центральна усадьбануудые шэлэн олохо, түсэблэхэ ба болбосон түхэлтэй болгохо талаар хүдэлмэринүүдые ябуулха. Табанжэл соо бүхы МТС-үүд, аймагай центрнүүд ба республикын олонхи колхозуудые электрофикацилхын зорилгоор колхозуудта, машинно-тракторна станцинуудта ба аймагай центрнүүдтэ багахан гидроэлектростанцинуудай барилгые эрхилхэ, уһанай ресурсгүй газарнуудта—нютагай түлишэ дээрэ хүдэлхэ газогенераторна локомобильна двигательнүүдтэй тепловой электростанцинуудые бариха. Табанжэл соо 5000 киловатт ниитэ хүсэтэй хүдөөгэй электростанцинуудые бариха ба 500 киловатт хүсэтэй мүнөө байгаа ажаүйлэдбэриин, коммунальна ба колхозно электростанцинууд хүдөө ажахын энерги хэрэглэгшэдые хангаха болохо.

Республикын колхозууд ба МТС-үүдтэ хэрэгтэй дээдэ ба дунда мэргэжэлтэй хүдөө ажахын мэргэжэлтэнүүдые, ниитэ профессиин кадрнуудые бэлэдхэлые үргэдхэхэ. Участково механигуудай, тракторна бригадануудай бригадирнуудай, комбайнернуудай, трактористнууд ба хүдөө ажахын сложно машинануудта хүдэлхэ машинистнуудай кадрнуудай хэрэгтэй тоое механизациин һургуулинуудта, МТС-үүдэй дэргэдэ бэлэдхэхые хангаха. Нэгэ жэлэй хүдөө ажахын һургуулинуудта, аймагуудай колхозно һургуулинуудта тарянажалай ба малажалай талаар мэргэжэлтэй кадрнуудые бэлэдхэхэ ябадалые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ.

Совхозуудта ажахые жэшээтэ һайнаар ябуулгые хангаха. Тэндэ хүдөө ажахын культурануудай ургасые ба малажалай ашаг шэмые нилээд дээшэлүүлхэ. Тракторнууд, комбайнууд ба хүдөө ажахын бусад машинануудай бүтээсые дээшэлүүлхэ ба хүдөө ажахын продуктнуудай өөрынь үнэ сэнгые химдаруулха.

Колхозуудта хүдөө ажахын гол хүдэлмэринүүдые механизацилха ябадалые дүүргэхэ, хүдэлмэришэдэй ба мэргэжэлтэдэй саг үргэлжын кадрнуудые бии болгохо. Тэдэнэртэ тус тусай байрын гэрнүүдые барихадань ба тогтоогдоһон хэмжээнэй бууса шадарай участогуудые тэдэнэртэ таһалжа үгэхэдэ гүрэнэй туһаламжа үзүүлхэ.

Гүрэнэй Онохойн селекционно ба гүрэнэй Онохойн мелиоративно-овощесеменоводческо туршалгын станцинуудай, малажалай талаар Бурят-Монголой туршалгын станциин ба научна шэнжэлэлгын ветеринарна станциин хүдэлмэриие һайжаруулха. Хүдөө ажахын культурануудай ургасые ба малажалай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ, хүдөө ажахын культурануудай ургаса һайнтай шэнэ сортнуудые ба ашаг шэмэ ехэтэй малай үүлтэрые гаргаха хүдөө ажахын түрүүшүүлэй дүршэлые хамтаруулха, нэбтэрүүлхэ тушаа асуудалнуудые шиидхэхэ ба хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлхэ хэрэгтэ тэдэнэй анхаралые элсүүлэн хандуулха. Үбһэ ногоо тарилгые, олон жэлэй ногоонуудай үрһэнэй ажалые, силосно ба овощно культурануудые хүгжөөхэ асуудалнуудые шиидхэхэ, мүн тэрэшэлэн байгаалиин сабшалангуудай ба бэлшээринүүдэй ургасые дээшэлүүлхэ тушаа хэмжээ-ябуулгануудые абаха хэрэгтэ тусхай анхарал хандуулха.

II, Ажаүйлэдбэриин талаар

1. 1950 ондо валова продукци гаргалгые 1940 оной жэшээлбэл 205 процентээр дээшэлүүлжэ, 1950 ондо республиканска ба аймагай мэдэлэй гүрэнэй нютагай ажаүйлэдбэриин валова продукци гаргалгын түсэбые 23,2 миллион түхэригэй хэмжээтэйгээр (1926-27 онуудай үнэ сэнгээр) тогтоохо. Нютагай гүрэнэй ажаүйлэдбэриин үргэн хэрэглэлэй эд товар ба эдеэ хоолой товарнуудые 1950 ондо үйлэдбэрилэн гаргалгые 1940 онойхидо орходоо 278,4 процент ургалтатайгаар 16,8 миллион түхэригэй хэмжээтэйгээр (1926-27 онуудай үнэ сэнгээр) тодорхойлхо.

2. Олзобориин кооперацинууд ба инвалидуудай кооперацинуудай валова продукци үйлэдбэрилэн гаргалгын түсэбые 1950 ондо 82 миллион түхэриг хэмжээтэйгээр, тэрэ тоодо үргэн хэрэглэлэй эд товар үйлэдбэрилгэ 25,6 миллион түхэригөөр (1932 оной үнэ сэнгээр) тогтоожо, 1950 ондо валова продукци гаргалгын 1940 онойхиһоо 65,4 процентээр ба үргэн хэрэглэлэй эд товар үйлэдбэрилгые 81,2 процентээр дээшэлүүлхэ.

3. Республиканска ба аймагай мэдэлэй нютагай гүрэнэй ажаүйлэдбэриин олзобориин кооперациин ба инвалидуудай кооперациин 1950 ондо үйлэдбэрилэн гаргаха продукциин гол шухала зүйлнүүдые иимэ хэмжээтэйгээр баталха.

Кирпиисэ	20,7 миллион хэһэг
Известко	6,7 мянган тонно
Черепицэ	1,5 миллион хэһэг
Барилгын модо (шэрэлгэ)	35 мянган кубометр
Нүүрһэ	30 мянган тонно
Түлеэ (шэрэлгэ)	115 мянган кубометр
Тэргэ	3,4 мянган хэһэг
Шарга	4,0 мянган хэһэг
Мөөри	12,8 мянган хэһэг
Хомуг тоног	10 мянган условно комплект
Арһан гутал	180 мянган паар
Валенканууд	138 мянган паар
Оедолой зүйлнүүд (1926-27 онуудай үнэ сэнгээр)	8,6 миллион түхэриг
Оймһо	59 мянган паар
Трикотажна гадар хубсаһа	160 мянган хэһэг
Шабар амһарта	1 миллион хэһэг
Ажахын шэл амһарта мебель (1926-27 онуудай үнэ сэнгээр)	1 миллион хэһэг; 1,2 миллион түхэригэ
Пиво	26 мянган гектолитр
Алкоголигүй умдануд	50 мянган гектолитр
Кондитерска зүйлнүүд	1150 тонно
Варенье ба повидло	470 тонно
Загаһа барилга	400 тонно

4. Республикын бүхы нютагай ажаүйлэдбэриин капитальна хүдэлмэринүүдэй хэмжээе 25,3 миллион түхэригөөр, тэрэ тооһоо: республиканска ба аймагай мэдэлэй нютагай гүрэнэй ажаүйлэдбэриин талаар 15,4 миллион түхэриг, олзобориин кооперации ба инвалидуудай кооперациин ажаүйлэдбэриин талаар 9,4 миллион түхэриг ба нютагай ажаүйлэдбэридэ хэрэгтэй түүхэй эдүүдэй базые шудалха геолого-бэдэрэлгын хүдэлмэринүүдтэ 500 мянган түхэригөөр тогтоохо, ажаүйлэдбэридэ капитальна вложениин ниитэ суммаһаа нютагай гүрэнэй республиканска ажаүйлэдбэридэ 8,7 миллион түхэриг гаргажа үгэхэ, тэрэ тоодо дээрэһээ һомологдоһон зөөриһөө 5,4 миллион түхэриг. Нютагай гүрэнэй ажаүйлэдбэриин мүнгэ зөөриие ба банковска суднануудые хэрэглэһэнэй ашаар аймагай гүрэнэй ажаүйлэдбэриин барилгые ба тэрэнэй үргэдэлгые дэлгэрүүлхэ.

Үйлэдбэриин хүшэр хүнлэ процессүүдые үргэнөөр механизацилһанай, предприятинууд ба промкооперациин артельнүүдые бэхижүүлһэнэй ба специализацилһанай үндэһэ һуури дээрэ республикын бүхы нютагай гүрэнэй ба кооперативна ажаүйлэдбэридэ 1940 онтой жэшээлбэл ажалай бүтээсые нилээд ургаха ябадал ба продукциин өөрынь үнэ сэнгые доошолуулха ябадал хангаха.

5. Нютагай ажаүйлэдбэриин Министерствын талаар.

Арад зоной эрилтэнүүдые хангахын тула үргэн хэрэглэлэй үндэр шанартай эд бараанууд ба гэрэй хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилгые, мүн тэрэшэлэн республикын колхозуудта хэрэгтэй хомут тоног, повозконууд ба шарганууды үйлэдбэрилгые гол зорилго гэжэ тоолоод, нютагай гүрэнэй ажаүйлэдбэриин али болохоор хүгжөөхэ ябадалые хангаха. Нютагай ажаүйлэдбэриин гаргаһан зүйлнүүдэй ассортиментые нилээд үргэдхэжэ, шанарыень һайжаруулха ба тэдэнэй гарата сэнгынь доошолуулха. Бурят Монгол АССР-эй нютагай ажаүйлэдбэриин талаар 1950 оной валова продукци үйлэдбэрилгын ниитэ хэмжээе 1940 онтой жэшээлбэл 3,4 дахин ехэ болохоор 14 миллион түхэригөөр (1926-27 онуудай үнэ сэнгээр) баталха. 1940 онойхиһоо 4,7 дахин ехэ болохоор нютагай ажаүйлэдбэриин предприятинуудта 9,8 миллион түхэригэй (1926-27 онуудай үнэ сэнгээр) үргэн хэрэглэлэй изделинүүдые үйлэдбэрилхэ даалгабари тогтоохо.

1940 онойхидо орходоо 8,3 дахин ургалтатайгаар 1950 ондо 100 мянган паар арһан гутал үйлэдбэрилгэ; 3,3 дахин ургалтатайгаар 110 мянган паар валенкануудые үйлэдбэрилгэ; 4,1 дахин ургалтатайгаар 50 мянган хэһэг трикотажна гадар хубсаһа үйлэдбэрилгэ; 43 процент ургалтатайгаар 10 мянган паар оймһонуудые үйлэдбэрилгэ; 40 процент ургалтатайгаар 700 мянган түхэригэй (1926-27 онуудай үнэ сэнгээр) мебель үйлэдбэрилгэ; 59 процент ургалтатайгаар 70 мянган литрын шабар амһартануудые үйлэдбэрилгэ; 1945 онойхиһоо 2,3 дахин ехэ болохоор 3 мянган хэһэг тэргэ үйлэдбэрилгэ; 1945 онойхиһоо 2,3 дахин ехэ болохоор 1,5 мянган хэһэг шарга үйлэдбэрилгэ; 7 мянган комплект хомут тоног үйлэдбэрилгые хангаха.

Нютагай ажаүйлэдбэридэхи гол ба эгээл хүшэр хүнлэ процессүүдые механизацилгые хангаха ба предприятинуудай технологическа хэрэглэлдэ электроэнерги хэрэглэхэ ябадалые дайнай урдахи хэмжээтэй сасуулбал 2 дахинһаа бага бэшээр дээшэлүүлхэ.

Нютагай түүхэй эдүүдэй зүйлнүүд ба союзна федеративна мэдэлэй предприятинуудай үйлэдбэрилгын хаялаһануудые үргэнөөр хэрэглэһэнэй ашаар нютагай ажаүйлэдбэриин сырьевой базые үргэдхэхэ.

Нютагай аймагай ажаүйлэдбэриин али болохоор хүгжөөхэ ябадалые хангаха. Аймагай ажаүйлэдбэриин талаар валова продукци үйлэдбэрилгын хэмжээе 1940 онойхидо орходоо 8,2 дахин ургалтатайгаар 8 миллион түхэригөөр тогтоохо. Нютагай түүхэй эдүүд ба түлишые хэрэглэһэнэй база дээрэ үргэн хэрэглэлэй эд товарнуудые үйлэдбэрилгые үргэдхэхэ ябадалые аймагуудай промкомбинадуудай гол шухалда зорилго гэжэ тоолохо. Табанжэлэй турша хотор нютагай ажаүйлэдбэриин Министерствын бүхы аймпромкомбинадуудай шухала үйлэдбэрилгые механизацилха ябадалые бэелүүлхэ ба гутал хубсаһа оёхо бозон, мүн тэрэшэлэн мебель ба гэрэй зэбсэгүүдые заһабарилха мастерскойнуудай тооe нилээд олошоруулха.

Колхозуудай һүнэй-товарна фермэнүүдэй эрилтэнүүдые хангахын тула нютагай ажаүйлэдбэриин предприятинууд дээрэ һү ба һүнэй продуктнуудые хадагалха ба зөөбэрилхэ металлическа һабата—бидонууд, флягануд, меркэнүүд гэхэ мэтые—үйлэдбэрилгые эмхидхэхэ.

1946—50 онуудта республикын нютагай ажаүйлэдбэриин Министерствын талаар капитальна вложениин хэмжээе 6,3 миллион түхэригөөр, тэрэ тоодо республиканска мэдэлэй предприятинуудые шэнээр барилга ба үргэдхэлгэдэ 1,7 миллион түхэригөөр ба аймагай ажаүйлэдбэриие үргэдхэлгэ, механизацилга ба тэрэнэй гэр байрын барилгада 4,3 миллион түхэригөөр тодорхойлхо.

Жэлдээ 100 мянган паар арһан гутал үйлэдбэрилхэ хүсэтэй Кяхта городтохи гуталай фабрикые, Улан-Удэ городтохи хомут тоног хэхэ фабрикые ба тэргэ шарга бүтээлгын заводые бариха ба ашаглалгада оруулха. 1500 мянган түхэригэй, дээрэһээ һомологдоһон капиталовложенитэй Улан-Удэ городтохи оедолой фабрикые бариха ба ашаглалгада оруулха. 1950 ондо оедолой фабрикын гаргаха валова продукциин хэмжээе 2 мянган түхэригөөр (1926—27 онуудай үнэ сэнгээр) тодорхойлхо.

Улан-Удэ городтохи һээы дарадаг фабрикые шэнэдхэн байгуулжа ба үргэдхэжэ, жэлдээ 100 мянган валенкануудые гаргаха хүсэтэй болгохо. Сүхын арһанай заводые арһанай гадар ба хатуу товарнуудые үйлэдбэрилхөөр мэргэжэлтэй болгожо, заводой валова продукци гаргалгые 1950 ондо 1,3 миллион түхэригөөр (1926—27 онуудай үнэ сэнгээр) тогтоохо.

„Металлоширпотреб" заводые үргэдхэжэ ба шэнэдхэн байгуулжа, гэрэй амһарта, пеэшын приборнуудые шудхалгые, нимгэн түмэр амһартанууд, барилгын ба сабхиин хадааһануудые үйлэдбэрилгые ехэ болгохоор тэрэнэй үйлэдбэриин профилиие хубилгажа, 1950 ондо заводой 1,3 миллион түхэригэй продукциие гаргахые тогтоохо. „Металлоширпотреб" завод дээрэ нютагай ажаүйлэдбэриин предприятинууд ба республикын промкооперациин предприятинуудта хэрэгтэй түхеэрэлгэ заһабарилха ба эгээл простой инструментнүүдые үйлэдбэрилхэ база эмхидхэхэ.

Улан-Удын мебельнэ фабрикын валова продукциин хэмжээе 1950 ондо 800 мянган түхэриг хүртэр (1926—27 онуудай үнэ сэнгээр) болгожо тэрэниие үргэдхэхэ ябадалые хангаха. Бүтээн гаргагдадаг мебелиин ассортиментые олошоруулха ба шанарыень һайжаруулха, мүн тэрэшэлэн индивидуальна захилаар зөөлэн ба уран һайхан мебель үйлэдбэрилгые эмхидхэхэ. Мебелиие имитациин аргаар гоёохо ба модые һайн шанартай болгохо ябадалые шудалха.

Шэгнүүри-хэмжүүриин приборнуудай заводой үйлэдбэриин хүсые ехэдхэжэ, 1950 ондо 600 мянган түхэригэй (1926—27 онуудай үнэ сэнгээр) валова продукци гаргаха болгохо.

Аймагай ажаүйлэдбэриин талаар табанжэлэй турша дотор аймпромкомбинадуудта 50 шэнэ үйлэдбэриин цехүүдые барилгые хангаха, аймпромкомбинадуудай мүнөө хүдэлжэ байгаа цехүүдые үргэдхэхэ ба шэнэлэн түхеэрхэ, үйлэдбэрилэн гаргадаг зүйлнүүдэйнь ассортиментые үргэдхэхэ, 1150 квадратна метр талмайтай гэр байрануудые бариха ба ашаглалгада оруулха.

6. Нютагай эдеэ хоолой ажаүйлэдбэриин Министерствын талаар.

Нютагай эдеэ-хоолой ажаүйлэдбэриин бүхы һалбаринуудай хүгжэлтые ба эдеэ-хоолой продуктнуудай үйлэдбэрилгые дайнай урдахи хэмжээе нилээд дээшэлүүлхэ ябадалые хангаха. Изделинүүдэй ассортиментые үргэдхэхэ ба эдеэ хоолой продукциин шанарые эрид дээшэлүүлхэ.

Эдеэ-хоолой продуктнуудые үйлэдбэрилгые нютагай сырьевой база дээрэ эмхидхэжэ, тэрэниие эдеэ-хоолой предприятинуудай хүдэлмэрилхэ районуудта али болохоор хүгжөөхэ ябадалые нютагай эдеэ-хоолой ажаүйлэдбэриин гол шухала зорилго гэжэ тоолохо.

Нютагай эдеэ-хоолой ажаүйлэдбэриин предприятинуудта валова продукт гаргалгын даалгабариие 1940 оной хэмжээе 2,1 дахин ехэ болгохоор 1950 ондо 5 миллион түхэригөөр (1926—27 онуудай үнэ сэнгээр) тогтоохо. Варенье ба повидло үйлэдбэрилгые 1940 онойхиһоо 8 дахин ургалтатайгаар жэлдээ 470 тонно хүртэр; патока—110 тонно хүртэр ба крахмал жэлдээ 100 тонно хүртэр болгохо. Дайнай урдахи хэмжээнһээ 10 дахин ехэ болгожо, кондитерска изделинүүдые үйлэдбэрилгые жэлдээ 1150 тонно хүртэр болгохо, кондитерска изделинүүдэй ассортиментые үргэдхэхэ ба шанарыень һайжаруулха. Пиво гаргалгые жэлдээ 23 мянган гектолитр ба алкоголигүй умдануудые гаргалгые 38 мянган гектолитр хүртэр болгохо. Пивын үндэр шанар ба ассортимент үргэдхэхэ ябадалые хангаха, мүн тэрэшэлэн пивые шэл соо гаргаха ябадалые ехэ болгохо. Газированна уһа, жэмэсэй экстрактнууд ба сироп үйлэдбэрилгэ ба нютагай минеральна уһануудые шэлдэ хэжэ гаргаха ябадалые эмхидхэхэ.

Овощь болбосоруулгые нилээд ехэ болгохо, мүн тэрэшэлэн шэл амһарта соо овощной консервнүүд ба маринадуудые гаргаха үйлэдбэрилгые эмхидхэхэ.

Нютагай эдеэ-хоолой ажаүйлэдбэриин талаар капитальна гаргашануудай хэмжээе 4,5 миллион түхэригөөр, тэрэ тоодо ажаүйлэдбэриин шэнэ барилгада 1,8 миллион түхэриг, мүнөө байгаа предприятинуудые үргэдхэлгэдэ 0,7 миллион түхэриг, шэнэ аймпищекомбинадуудые барилгада 759 мянган түхэриг ба сырьевой база эмхидхэлгэдэ 1 миллион түхэригөөр тогтоохо.

Жэлдээ 1000 тонно кондитерска издели гаргаха хүсэтэй кондитерска фабрикые Улан-Удэдэ бариха ба ашаглалгада оруулха.

Жэлдээ 2500 центнер загаһанай продуктнуудые гаргаха үйлэдбэриин хүсэтэй загаһанай комбинадые Байкало-Кударын аймагта ба жэлдээ 8 тонно экстракт үйлэдбэрилхэ сокоэкстрактна заводые Бабушкин городто бариха ба ашаглалгада оруулха.

Жэлдээ 20 мянган гектолитр пиво ба 30 мянган гектолитр алкоголигүй умдануудые гаргахаар, 700 мянган түхэригэй капитальна гаргашануудай хэмжээтэй Улан-Удын пиво ба алкоголигүй умдануудые гаргаха заводые үргэдхэхэ талаар хүдэлмэриие үнгэргэхэ ябадалые хангаха.

Хамта дээрээ жэлдээ 450 мянган түхэригэй (1926-27 онуудай үнэ сэнгээр) валова продукциин ниитэ хэмжээтэй гурбан шэнэ аймпищекомбинадуудай (Бичурын, Кударын ба Баунтын аймагуудта) барилгые бэелүүлхэ.

Өөрын сырьевой база байгуулха зорилготойгоор республикын аймпищекомбинадуудай дэргэдэ 1000 зүгын бүлэнүүдэй зүгын пасекануудые эмхидхэхэ ябадал хангаха ба үрэтэ жэмэстэ ажахы эмхидхэхэ.

7. Нютагай түлишын ажаүйлэдбэриин Управлениин талаар.

Ажаүйлэдбэриин, городской ажахын ба республикын городуудай ба аймагай центрнүүдэй арад зоной коммунально-ажаһуудалай эрилтэнүүдые хангахын тула нютагай түлишые абалга ба шэрэлгые али болохоор хүгжөөхэ ябадалые нютагай түлишын ажаүйлэдбэриин Управлениин гол шухала зорилго гэжэ тоолохо.

Энээнһээ баримталжа, нютагай түлишын ажаүйлэдбэриин валова продукциин хэмжээе 1940 онойхиһоо 2,1 дахин ургалтатайгаар 1950 ондо 1450 мянган түхэригөөр (1926—27 онуудай үнэ сэнгээр) тогтоохо.

1950 ондо нүүрһэ малталга ба шэрэлгые 30 мянган тонно хүртэр, түлеэ шэрэлгые 115 мянган кубометр хүртэр ба барилгын модо шэрэлгые 35 мянган кубометр хүртэр болгохо. Иимэ зорилготойгоор Галуута-Нуурай шахтые 800 мянган түхэригэй дээрэһээ һомологдоһон ниитэ капиталовложениие хэрэглэжэ жэлдээ 30 мянган тонно нүүрһэ малтаха хүсэтэй болгохоор үргэдхэхые хараалха.

Жэлдээ 60 мянган кубометр түлеэ ба барилгын модо үйлэдбэрилхэ Улан-Удын шэнэ леспромхоз эмхидхэхэ.

8. Барилгын материалнуудай ажаүйлэдбэриин Управлениин талаар.

Республикын Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи барилгын материалнуудай Управлениин ажаүйлэдбэриин талаар валова продукци гаргалгые 1940 онойхидо орходоо 45 процент ургалтатайгаар 1950 ондо 710 мянган түхэригөөр тогтоохо.

Кирпиисын ба известкын заводой үйлэдбэриин хүсые хүсэдөөр хэрэглэхэ ябадал хангаха. 1950 ондо кирпиисэ үйлэдбэрилгые 12 миллион хэһэг хүртэр ба известко—4 мянган тонно хүртэр болгохо. Черепицэ, искусственна мел шэнээр үйлэдбэрилгэ эмхидхэхэ. 1950 ондо 1350 мянган хэһэг хэмжээнэй черепицэ үйлэдбэрилгые хангаха.

Барилгын материалнуудай мүнөө байһан янзануудые үйлэдбэрилгын ба шэнэ материалнуудай эмжээе ехэ болгохын түлөө барилгын материалнуудай ажаүйлэдбэриин Управлениин талаар капитальна гаргашануудай хэмжээе 2 миллион түхэригөөр тодорхойлхо. Жэлдээ 3 мянган тонно известко гаргаха үйлэдбэриин хүсэтэй известко галдаха шахтна пеэшэ Иволгын аймагай Шулуутосхондо бариха.

Жэлдээ 3 мянган тонно известко үйлэдбэрилхэ ба искусственна мел гаргаха барилгын материалнуудай заводые Прибайкальска аймагай „Яловка" гэжэ нютагта бариха ба ашаглалгада оруулха.

Жэлдээ 350 мянган хэһэг черепицэ үйлэдбэрилхэ хүсэтэй Дээдэ-Березовско черепичнэ заводые һэргээн бодхоолгын ба жэлдээ 1 миллион хэһэг черепицэ үйлэдбэрилхэ шэнэ черепичнэ заводуудай барилгые хангаха.

Дээдэ-Березовско кирпиисын заводые үргэдхэхэ ба механизировалха, тэрэнэй үйлэдбэрилгын хүсые жэлдээ 12 миллион хэһэг кирпиисэ хүртэр болгохо.

9. Олзобориин кооперациин Управлениин талаар

Бүгэдын худалдажа абамаар сэнтэй аад, үндэр шанартай үргэн хэрэглэлэй изделинүүд ба гэрэй хэрэгсэлэй предмедүүдые үйлэдбэрилгэ, модоной химическа ажаүйлэдбэриин хүгжэлтэ ба республикын колхозуудай хэрэгсэлтэ моринной транспортна ба гэрэй зэбсэгүүдые үйлэдбэрилгые олзобориин кооперациин гол зорилго гэжэ тоолохо.

Олзобориин кооперациин продукциин эд товарнуудые гаргалгын хэмжээе 1940 онойхидо орходоо 61 процент ургалтатайгаар 1950 ондо 26 миллион түхэригөөр (1932 оной үнэ сэнгээр) тодорхойлхо.

1940 оной хидо орходоо 83 процент ургалтатайгаар 1950 ондо үргэн хэрэглэлэй изделинүүдые үйлэдбэрихэ түсэбые 20 миллион түхэригөөр (1932 оной үнэ сэнгээр) тогтоохо.

1940 оной жэшээлбэл 1950 ондо: ажахын шэл амһартануудай үйлэдбэрилгые 37 процентээр, шабар амһартые 3,9 дахин, простой мылые 64.5 дахин, арһан гутал 2, 4 дахин, валенканууд 2,2 дахин, трикотажна гадар хубсаһан 29 дахин, мебель 2,5 дахин, оедолой изделинүүд 2,4 дахин ехэ болгохо.

Алкоголигүй умданууд ба пиво үйлэдбэрилгые 2,3 дахин, загаһа барилга 2,2 дахин, хомут тоног

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)

БМАССР-эй Верховно Соведэй IX Сесси

1946-1950 онуудта Бурят-Монгол АССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб тухай Хуули

(Үргэлжэлэл).

...рилгэ 13 дахин, тэргэ 2,7 ..., шарга 2 дахин, түүхэй ...р 7 дахин, дабирхай 8 да... болгохо.

... табанжэлдэ олзобориин ...ациин артельнүүдые үйлэд... тус тус мэргэжэлтэй бол...

...ай түүхэй эдүүдые ба со...жаүйлэдбэриин хаядаһануу...ын болохоор хэрэглэһэнэй, ...рашалэн захигшадай эдүүд ...ериалнуудые үйлэдбэрил... үргэнөөр хандуулһанай ...үргэн хэрэглэлэй эд ба...йлэдбэрилхын тула сырье...ые үргэдхэхэ ябадал хан...

...ной химическэ үйлэдбэ...продукциин талаар респуб... эрилтэнүүдые эрхимээр ... зорилготойгоор модоной ...еска ажаүйлэдбэриин али ...хүгжэлтые хангаха. Кани...креалинова ба жодоогой ...уудые үргэнөөр үйлэдбэ ...эмхидхэхэ.

...ы, хубсаһа заһаха мастер...уудай тоое олошоруулһа...утал хубсаһые, тэрэнэй тоо...иональна хубсаһа, трико...изделинүүдые индивидуаль...ьбһоной ба гэр байдалай ме...ческа хэрэгсэлнүүдые заһа...һанай ашаар арад зониие ...удалай талаар хангаха яба... табанжэл соо нилээд үр...э ба һайжаруулха. Захил... дүүргэлтын болзорыень ... ба шанарыень дээшэлүүл...

...нь республикада байһан ...һайханай национальна үйлэд...нүүдые һэргээн бодхоохо ба ...ческо-уранһайханай, грави...а камолануудые үйлэдбэ... ба бусад уранһайхан изде...дые гаргалгые эмхидхэхэ. ...публикын олзобориин коопе... управлениин талаар капи... гаргашануудай хэмжээ 7 ...н түхэригөөр, тэрэ тоодо ...барилгада 2,4 миллион тү..., артельнүүдые үргэдхэхэ, ...изацилха ба тус тус мэр...тэй болгохо хэмжээ--ябуул...ута—2 4 миллион түхэриг... байрын барилгада—1,9 ...он түхэригөөр тогтооохо. ... мянган түхэригэй (1932 оно... сэнгээр) валова продукциин ...ргэйгээр Улан-Удэ городто ...һайханай галантерейнэ зүй... бүтээхэ мастерской ба... ашаглалгада оруулха.

...лдээ 300 мянган түхэригэй ... оной үнэ сэнгээр) валова ...укци гаргаха „ателье-мод" ... мастерскойе Улан-Удэ го... бариха.

...лдээ 300 тонно известко үй...рилхэ ниитэ хүсэтэй гурбан ...ково заводые бариха ба ...алгада оруулха. Кирпиисэ ...дбэрилгын дайнай урдахи ...е хүсэдөөр һэргээн бодхоо...

... тустаа жэл бүри 15 тонно да... гаргаха 50 дабирхайн-скипидар...тановкануудые, тус тустаа 7 ... дабирхай гаргаха дабирхай ...аг 5 установкануудые ашаг...а оруулха.

... тустаа 1500 кубометр хю...эл материал гаргаха хүсэтэй модо хюр еедэхэ 2 предприяти бариха.

Жэлдээ 1500 гектолитр пиво ба 3000. гектолитр алкоголигой умда гаргахаар хараалжа, Кяхта городто пиво гаргаха заводые үргэдхэхэ ба механизировалхэ. Жэлдээ 1000 хэһэг ажахын амһарта гаргаха хүсэтэй Улан-Удэ городтохи „Красный Восток" гэжэ шэлэй заводые һэргээн бодхоохо.

Промкооперациин артельнүүдтэ 50 шэнэ цехүүдые бариха ябадал хангаха ба олзобориин артельнүүдэй дэргэдэ гэр байрын фонд барилгые үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, 1950 он хүртэр 3500 дүрбэлжэн метр байрын талмай ашаглалгада оруулха.

11. Инвалидуудай кооперативна нэгэдэлэй Бурят-Монголой Союзай талаар.

Мастерскойнуудай тооe олошоруулжа ба үргэн хэрэглэлэй зүйлнүүд болон гэрэй хэрэгсэлэй предмедые үйлэдбэрилгые нилээд ехэ болгожо, инвалидуудые үйлэдбэридээ үргэнөөр хандуулһанай ашаар тэдэниие ажал хүдэлмэреэр хангаха.

Инвалидуудай кооперациин ажаүйлэдбэриин талаар валова продукци гаргалгын ниитэ хэмжээе 1940 онойхидо орходоо 85,2 процент ургалтатайгаар 1950 ондо 6 миллион түхэригөөр (1932 оной үнэ сэнгээр) баталха.

1940 онойхидо орходоо 76 процент ургалтатайгаар үргэн хэрэглэлэй изделинүүдые үйлэдбэрилгын даалгабариие 1950 ондо 5,6 миллион түхэригөөр, 1932 оной үнэ сэнгээр) тогтооохо.

Шабар амһарта үйлэдбэрилгые 1945 онтой жэшээлбэл 3,3 дахин ехэ болгохо.

Хомут тоног үйлэдбэрилгые 1000 условно комплект хүртэр ехэ болгохо; оёдолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилэлгые 1940 онойхидо орходоо 39 процент ургалтатайгаар 2,2 миллион түхэриг хүртэр болгохо.

1940 онтой жэшээлбэл арһан гутал үйлэдбэрилгэ 5 дахин, валенканууд 2,4 дахин, оймһонууд 2,2 дахин ехэ болгохо. Галантерейнэ зүйлнүүдые нютагай түүхэй эдүүдээр—эбэр, яһа гэхэ мэтэнүүдһээ—үйлэдбэрилгые үргэнөөр хүгжөөхэ ябадал хангаха.

Арад зоной ажаһуудалай эрилтэнүүдые (металлическа изделинүүдые, часынуудые, музыкальна инструментнүүд ба бусадые) заһабарилга хангадаг үйлэдбэринүүдэй талаар валова продукциин хэмжээе 1950 ондо 580 мянган түхэригөөр тогтооохо.

Ээрэлгэ нэхэлгын үйлэдбэрилгые эмхидхэхэ. 900 ээрсэгтэй, жэлдээ 210 мянган метр хлопчатобумажна бүд нэхэхэ бүтээсэтэй 1,5 миллион түхэригэй капитальна гаргашатай ээрэлгэ нэхэлгын мастерскойе Улан-Удэ городто бариха.

0,7 миллион түхэригэй капитальна ниитэ гаргаша хэжэ мүнөө байгаа олзобориин артельнүүдэй дэргэдэ 7 шэнэ цехүүдэй барилгые, Улан-Удэ городто мастерскойнуудай үйлэдбэриин байра бариха ябадалые, мүн тэрэшэлэн мүнөө байгаа артельнүүдтэхи цехүүдые үргэдхэхэ ба механизацилха ябадалые хангаха.

III. Транспорт ба хэлхеэ-холбоо

...Сүхэ, Хелго ба бусад жэжэ ...удые транспортна талаар ...аха нилээд хүдэлмэриие дүр... табанжэлдэ үнгэргэхэ. Жэжэ ...удаар ашаа шэрэлгые 1950 ...7 мянган тонно хүртэр болго...4 километр утатай жэжэ гол... ашаглаха талаар бэдэрэл...хүдэлмэринүүдые үнгэргэхэ ба ...ометр утатай жэжэ голнуу... судно ябуулдаг болгохо.

...ходно флодой тооe нилээд ...болгохо. Табанжэлэй туршада ...бликын предприятинуудта хам...рэ 1200 тонно ашаа шэрэхэ ...одно бэшэ флот байгуулха ...ой капитальна ба бага заһаба...эргэхын тула судно заһаба... база байгуулха.

...публикын Министрнүүдэй Со... дэргэдэхи автоуправлениин ...обильна транспортаар ашаа ...ые 1950 ондо 66 мянган тон... автотранспортын ашаанай ...е 6,5 миллион тонно-кило...хүртэр болгохо. Ашаанай ав...бильнуудые ашаглалга ба тэ... техническэ хангалгые һайжа..., автомобильнуудай миин ... ба хооһоор гүйхэ ябадалые ...олохоор бага болгохо. Аймагуу...хоорондохи холо бэшэ газарта ...обильна транспортаар ашаа ... ябадалые үргэдхэжэ, эдэ ...энүүдһээ түмэрзамай тран... һудлаха.

...н-Удэ городто автобусууд, хүнгэн ба ашаанай таксо-моторнуудаар арад зониие хангаха ябадалые ба городые аймагуудай центрнүүдтэй автомобиляар холбохо ябадалые эмхидхэжэ, 1945 ондо орходоо пассажирска шэрэлгын хэмжээе табанжэлэй эсэс болтор 5 дахин ехэ болгохо.

Автоуправлениин талаар табанжэлэй турша соо автобусуудай паркые 50 хүртэр, ашаанай автомашинануудые 140 хүртэр, ашаанай таксмоторнуудые 20 хүртэр, хүнгэн таксомоторнуудые 40 хүртэр болгохо.

Табанжэлэй турша соо нютагай удхашанартай автогужевой харгые 998 километр хүртэр ехэ болгохо, 175 километр шэнэ харгы, тэрэ тоодо һайжаруулагдаһан грунтовой харгые Заганай дабаан дээгүүр, Бичурэ, Харлан хоерой, Кудара-Сомон ба Могочи хоорондо бариха, нютагай удхашанартай 540 километр утатай автогужевой харгые капитальнаар заһабарилха. Автогужевой харгынуудта 3850 погонно метр утатай хүүргэнүүд, трубануудые ба 6 паромнуудые бариха, 3500 погонно метр хүүргэ ба трубануудые капитальнаар заһабарилха. Автогужевой харгынуудай бага заһабариие ба тэдэниие харууһалгые һайжаруулха, харгын ажахые харгын мастернууд, заһабарилагшад ба бригадирнуудай кадрнуудаар хангаха.

Харгын ажахыда тракторнууд, автомобильнууд ба харгын механизмуудай тооe ехэ болгожо, харгы барилгын хүдэлмэринүүдтэ механизацилгын удельнэ хэмжээе дээшэлүүлхэ.

Читын ба Баргажанай трактнуудые һэргээн бодхоохо ба тэдэниие ашаглалгые һайжаруулхын талаар хэмжээнүүдые абаха. Бүхы шухала автогужевой трактнууд ба харгынуудта аяншадай орохо гэр байра бариха.

Улан-Удэ городто 3000 номертой автоматическа телефонно станци бариха. Сомоной соведүүд, машинно-тракторна станцинуудые хүсэдөөр телефонизацилха, телефонтой болоһон колхозуудай тооe 157 хүргэхэ. Республикын городууд ба аймагуудай центрнүүдэй телефонно станцинуудые хүсэтэй станцинуудаар шэнэлхэн һэлгэхэ. Телефонно лининүүдэй утыень ехэдхэхэ. Аймагай центрнүүдэй Улан-Удэ городтой телеграфно-телефонно холбооень һайжаруулха.

Табанжэлэй туршада 50 радиоузелнуудые бариха ба 18 радиоузелнуудые шэнэдхэн заһаха, мүн тэрэшэлэн 975 километр радиолини байгуулха. Радиоточконуудай тооe 1950 ондо 35000 болгохо.

1946—1950 онуудта Улан-Удын радиоузелай линейнэ-абонентнэ сетиие шэнэдхэн заһабарилха; хэлхеэ-холбооной Министерствын Улан-Удын радиоузелда бага хүсэтэй радиоузелнуудые ниилүүлһэнэй эсэстэ городто радиофикациин нэгэ системэ байгуулха.

Арад зониие почтоор хангаха ябадалые али болохоор һайжаруулха. Почтовой корреспонденци ба саг үргэлжэ гарадаг хэблэлые шэрэхэдээ автомобильна ба авиационно транспортые үргэнөөр хэрэглэхэ.

IV. Ажалшадай ажаһуудалай материальна ба культурна хэмжээе дээшэлүүлгэ

1. Үйлэдбэриие ехэ болгоһоной, эд товарай эрьесые дэлгэрүүлһэнэй, ажалшадые гэр байраар ба культурно-ажабайдалай талаар хангалтада гаргашые дээшэлүүлһэнэй, хүдэлмэришэд ба албахаагшадай жэлэйнь дунда зэргын салин хүлһые, колхозшигуудай ажалта үдэртэ боро бодолоор ба мүнгэн үгэлгэнүүдые дээшэлүүлһэнэй ба бүхы эд товарнуудай үнэ сэнгые удаа дараалан доошолуулһанай үндэһэ һуури дээрэ, —арадай ажаһуудалай ганс лшье дайнай урда хэмжээе һэргээн бодхоохо тэды бэшэ, тэрэниие табанжэл соо үлүү дээшэнь болгохо.

2.Нютагай ажахыдахи хүдэлмэришэд ба албахаагшадай тооной ургалтые ба салин хүлһэнэй фондын ургалтые хангаха. Ажалай бүтээсын ургалтатай хамта хүдэлмэришэд ба албахаагшадай жэлэйнь дунда зэргын салин хүлһые ехэ болгохо.

Ажаүйлэдбэриие, барилгые ба городой ажахые мэргэжэлтэй хүдэлмэришэ хүсөөр хангахын зорилгоор ниитэ профессинүүдтэй үйлэдбэриин кадрнуудые фабрично-заводской һуралсалай һургуулинуудта ба тус тустань болон бригадаарынь һургажа дэлгэрүүлхэ. Ниитэ профессинүүдтэй үйлэдбэриин кадрнуудай мэргэжэлые дээшэлүүлхэ ябадалые хангаха.

Хүдэлмэришэдэй ажалые сдельно-прогрессивнэ системээр түлэхэ ябадалые, мүн тэрэшэлэн салин хүлһэндэ шан үгэлгын удхашанарые ходо дээшэлүүлжэ, үйлэдбэриингөө түсэбүүдые дүүргэһэн ба үлүүлэн дүүргэһэн инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые шагнаха системые нарижуулха. Түрүү технологи ба ажалай техническэ зэбсэгжэлээ ургаһаниие хараадаа абажа ажал хүдэлмэридэ техническэ талаараа баримталагдаһан нормонуудые хэрэглэхэ ябадал үргэдхэхэ.

Ажалые нормолхо хэрэгые инженернүүд ба технигүүдэй дүршэлтэй кадрнуудаар хангажа, тэрэниие һайжаруулха. Үйлэдбэри дээрэ ажалай условиие (аюулгүйн техникэ, вентиляци, гэрэлтүүлгэ, санитарна ажаһуудалай байранууд) сааашадань һайжаруулха талаар хэмжээ-ябуулгануудые үнгэргэхэ.

Колхозуудта ажалай бүтээсын ургаһанай, хүдөө ажахын культурануудай ургасын дээшэлһэнэй ба малажалай продуктнуудай ехэ болоһоной үндэһэ һуури дээрэ колхозшигуудай ажалта үдэртэ үгтэхэ боро бодол ба мүнгые 1940 онойхиһоо ехэ болгохо.

3. Гэр байрын ажахын талаар.

1946—1950 онуудта республикын городуудай гэр байрын фонд байгуулгын түсэбые нютагай соведүүдэй талаар 8000 квадратна метр байрын талмайн хэмжээтэйгээр баталха.

Городуудтахи нютагай соведүүдэй гэр байра барилгын 1946—50 онуудта капитальна хүдэлмэринүүдэй хэмжээе 4. 800,0 мянган түхэригөөр тогтооохо.

Гэр байрын условинуудые һайжаруулха, ажаүйлэдбэридэ саг үргэлжын хүдэлмэришэдэй кадрнуудые байгуулха ба предприятинууд дээгүүрхи хүдэлмэришэдэй тогтуурингүй ябадалые усадхаха зорилготойгоор, удаан болзорой урьһаламжын условитойгоор хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ба албахаагшадта худалдахын тула ажахын эмхизургаануудай хүсөөр нэгэ квартиратай, хоер квартиратай усадебно түхэлэй байрын гэрнүүдые барилгые дэлгэрүүлхэ.

Тэрээнһээ гадна табанжэл соо городууд ба хүдэлмэришэдэй тосхонуудта арад зоной зөөреэр, гүрэнэй кредидэй туһаламжаар тус тусай байрын гэрнүүдые үргэнөөр бариха ябадал хараалха.

Городуудта, хүдэлмэришэдэй тосхонуудта, аймагуудай центрнүүдтэ, захиргаануудай, эмхизургаануудай ба республиканска болон союзна мэдэлэй ажаүйлэдбэриин предприятинуудай талаар гэр байра барилгые али болохоор хүгжөөхэ.

Гэр байрын барилгын шанарые али болохоор һайжаруулха, гэр байрануудые мүнөө үеын санитарно-техническэ түхеэрэлгээр хангаха ба тэндэ байха зондо аятай таатай байдал бии болгохо.

Табанжэлдэ республикын тосхонууд ба нютагуудта колхозууд ба колхозшигуудай зөөреэр, гүрэнэй кредидэй туһаламжаар 12000 байрын гэрнүүдые бариха барилгын хэмжээе тодорхойлхо. Кредит үгэһэнэй ба барилгын материалнуудые худалдан үгэжэ, өөртөө байрын гэр барихадань колхозшигууд ба хүдөө интеллигенцидэ туһаламжа үзүүлхэ.

Колхозно гэр байрын барилгые нютагай барилгын материалнуудаар хангахын тула колхозуудта кирпиисэ, черепицэ, хушалгын зомгоол ба дранканууд, известко, модон ба түмэр зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ үргэнөөр дэлгэрүүлхэ.

Гэр байрын фондые капитальнаар заһабарилгые бэелүүлгэ хадаа нютагай соведүүдэй ба предприятинуудай шухалын шухала зорилго гэжэ тоолохо. Республикын городууд ба аймагай центрнүүдтэ нютагай соведүүдэй гэр байрын фондые табанжэл соо капитальнаар заһабарилха хүдэлмэриин гаргашые 6000 мянган түхэригөөр, тэрэ тоодо городуудта 4500 мянган түхэригэй хэмжээтэйгээр хараалха.

Гэр байрын ажахые хүтэлбэрилхэ ябадалые һайжаруулха, тэрэнэй рентабельностиие дээшэлүүлхэ, ашаглалгын гаргашануудые бага болгохо.

Гэрэй ажахые ябуулхадаа нарин нягта алмалта хэһэнэй ба тэрэнэй рентабельностиие дээшэлүүлһэнэй ашаар домоуправлениинүүдэй ашаглалгын гаргашанууд соохи бага заһабарилгын гаргашануудай удельнэ хэмжээе дээшэлүүлхэ ябадал хараалха. Гэр байрын фондые капитальнаар заһабарилгада гаргагдаһан ассигнованиин эхэнхи хубинь байрануудай гол конструктивна элементнүүдые заһабарилгада: хушалта, орой, түлилгын системэ, уһанай канализационно устройство заһабарилга ба түхеэрэлгэдэ ошохо ёһотой гэжэ тогтооохо.

Заһабарилгын конторонуудые, гэр байрын управлениинүүдые бэхижүүлхын ба капитальна заһабарилгые нютагай барилгын материалнуудаар хангахын зорилгоор жилснаб ба заһабарилгын конторонуудай дэргэдэ кузница, столярна ба слесарьна мастерскойнууд ба бусад туһалбариин предприятинуудые эмхидхэхэ.

4. Коммунальна ажахын талаар.

Мүнөө байгаа коммунальна предприятинуудые үргэдхэхэ ба шэнэ барилга дэлгэрүүлхэ. Городуудые, хүдэлмэришэдэй тосхонуудые ба аймагуудай центрнүүдые болбосон түхэлтэй болгохо ба сэбэрлэхэ ябадалые һайжаруулха, үйлсэнүүд ба талмайнуудые шулуугаар дэбдэлгые ехэ болгохо, һайжаруулагдаһан хушалта ба тарималнуудай һуулгагдаһан талмайе үргэдхэхэ.

Бүхы водопроводуудта санитарна сахилгын зоно эмхидхэхэ. Улан-Удэ городто фекальна ба ливнево канализаци хэхэ талаар проект гаргалгые хангаха ба бэлэдхэлэй хүдэлмэриие эхилхэ.

Городой центральна районой доодо хубиие ходо болодог үерлэлгэһээ зайлуулхын тула Улан-Удэ городтохи уһа хааха дамбын барилга дүүргэхэ ба Үдэ ба Сэлэнгэ мүрэнүүдэй эрьеые 2 километр ута газарта болбосон түхэлтэй болгохо.

Республикын городуудта коммунальна банинуудай тооe олошоруулха. 1947 ондо Улан-Удэ городто 100 хүнэй багтаасатай бани ба Бабушкин городто 20 хүнэй багтаасатай бани бариха.

Улан Удэ городто дүрбэдэхи табанжэлдэ 1,7 миллион түхэригэй капитальна гаргашануудай хэмжээтэй водопроводые барижа эхилхэ.

Улан-Удэ городто халаан соогоо 1000 килограмм дотор хубсаһа угааажа гаргаха прачечна ба Бабушкин городто халаан соогоо 200 килограмм дотор хубсаһа угааажа гаргаха хүсэтэй прачечна бариха.

1950 ондо коммунальна электростанцинуудай гаргаха электроэнергиие 12,2 миллион киловатт час хүртэр болгохо. Табанжэлэй турша соо коммунальна городской электросетиин утые 20 километрээр ехэ болгохо.

5. Арадай һуралсалай талаар.

Городтошье, мүн тэрэшэлэн хүдөөдэшье багашуулай долоон наһанһаан эхилжэ арга бэшэ һуралсаха ябадал хангаха, һургуулида багашуулые һургалга ба хүмүүжүүлгын шанарые дээшэлүүлхэ.

Бурят һургуулинуудта бэлэдхэлэй классуудые эмхидхэхэ ябадал хангаха.

Һургуулинуудта һурагшадай тооe 1950 ондо 90,0 мянган хүн хүртэр, тэрэ тоодо: городуудта 26,6 мянган хүн ба хүдөө нютагуудта 63 4 мянган хүн хүртэр олон болгохо.

2220 хүнэй һууритай 8 һургуулиин барилгые дүүргэхэ, тэрэ тоодо: хүдөө нютагуудта 1820 хүнэй һууритай 7 һургуули.

Хүдэлмэришэдэй ба хүдөө залуушуулай һургуулиие олоорынь эмхидхэһэнэй үндэһэ һуури дээрэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай жэлнүүдтэ зохистой һуралсал һургуулинуудта абажа шадаагүй залуушуулые һуралсалаар хангаха.

Табанжэлэй туршада педагогическа училищинуудта 1000 хүниие абаха ябадал хангаха ба педагогическа училищинуудһаа 550 багшанарые гаргаха гэжэ тогтооохо.

Багшанарай заочно һуралсалай системые үргэдхэхэ ба бүхэжүүлхэ. Учебнигүүд, үхибүүдэй, уранһайханай ба научно дэлгэрэнгы литературые хэблэн гаргалгые ехэ болгохо.

Шэнэ алфавидые нэбтэрүүлхэ талаар хүдэлмэриие дүүргэхэ.

6. Үхибүүдэй учреждениинүүдэй талаар.

Үхибүүдэй садуud, гэрнүүд ба яслинуудай тооe олошоруулха ба тэдээндэ байха үхибүүдэй тооe ехэ болгохо.

Республикын гэгээрэлэй Министерствын үхибүүдэй садуудтахи үхибүүдэй тооe 1940 ондо 0,9 мянган хүн байһаниинь 1950 ондо 3,2 мянган болгохо. Дайнай урдахи үетэй жэшээлбэл үхибүүдэй гэрнүүдтэхи үхибүүдэй тооe гурба дахин ехэ болгохо ба 1900 хүндэ хүргэхэ; саг үргэлжын үхибүүдэй яслинуудтахи үхибүүдэй тооe 1940 ондо 1,6 мянган хүн байгаа һаань, 5,4 мянган хүн болгохо. Сезонно яслинуудтахи үхибүүдэй тооe 1950 ондо 20,0 мянган хүндэ хүргэхэ.

Улан-Удэ городто үхибүүдэй гэр мүн тэрэшэлэн хүдөө нютагта 150 хүнэй һууритай үхибүүнэй гэр ба 100 хүнэй һууритай үхибүүдэй 2 ясли бариха.

Үхибүүдэй садуудта, үхибүүдэй яслинуудта хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие ба медицинскэ хангалгые һайжаруулха, тэдэниие мэргэжэл һайнтай хүмүүжүүлэгшэд ба медицинскэ персоналаар хангаха.

Үхибүүдэй гэрнүүдтэ үншэрһэн үхибүүдые гүрэнэй зөөреэр хүмүүжүүлхэ ябадал хангаха.

7. Хүдэлмэришэд, колхозшигууд ба интеллигенциин ургажа байгаа культурна эрилтэнүүдые хангахын зорилгоор театрнууд ба кинотеатрнуудай тооe олошоруулха. Улан-Удэ городто оперо ба балетэй Бурят-Монголой театрын барилгые дүүргэхэ.

2 хүдөөгэй кинотеатр бариха ба Яруунын аймагта кинотеатрын барилгые дүүргэхэ. Оперо ба балетэй Бурят-Монголой театрта национальна кадрнуудые бэлэдхэхэ ябадал хангаха. Хүгжэмтэ-театральна училищиин һурагшадай тооe 1950 ондо 275 хүн хүртэр олон болгохо.

Кинофикациин управлениин киноустановкануудай тооe 1940 ондо 93 байгаа һаань, 1950 ондо 131 болгохо, хүдөөгэй стационарна киноустановкануудай тооe олошоруулха ба дуугардаггүй киноустановкануудые бултыень дуугардагаар һэлгэхэ.

8. Хүдэлмэришэд, колхозшигууд ба интеллигенциин дунда культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриие али болохоор хүгжөөхэ.

Культурно-гэгээрэлэй учреждениинүүдэй тооe үргэдхэхэ. Хүдөөгэй клубуудай тооe 1950 ондо 70 болгохо. Олоной бэеэ даанги библиотекэнүүдые 65 болгохо. Дүрбэн шэнэ культурын байшан, хүдөөгэй хоер библиотекэ ба хүдөөгэй хоер клуб бариха.

Культурын байшангууд, хүдөөгэй клубууд ба уншалгын байшангуудые бултыень радиотой болгохо.

9. Нютагай хэблэлэй хүгжэлтые хангаха, политическэ ба уранһайханай литературые ород ба бурят хэлэнүүд дээрэ хэблэхэ ябадалые үргэдхэхэ. Аймагуудай, городуудай ба республиканска типографиин полиграфическа базые бүхэжүүлхэ.

10. Арадай элүүрые хамгаалгын талаар.

Больницанууд, поликлиникэнүүд, амбулаторинуудай тооe олошоруулха ба арад зониие медицинскэ талаар хангаха ябадалые һайжаруулха.

Республикын элүүрые хамгаалгын Министерствын ниитын ба тусхай больницануудтахи оронуудай тоогой 1940 ондо 1590 байгаа һаань, 1950 ондо 2850 болгохо, тэрэ тоодо городуудта 1940 ондо 800 байгаа һаань, 1450 болгохо ба хүдөө нютагуудта 1940 ондо 690 байгаа һаань, 1400 болгохо.

Табанжэлэй турша соо 250 оротой 9 хүдөөгэй больница бариха. Түрэхэ гэрнүүдэй оронуудые 1950 ондо 420 болгожо, тэрэ тоодо городуудта 190 ба хүдөө нютагуудта 230 болгожо, түрэлгэдэ туһалха ябадалые һайжаруулха.

Улан-Удэ городто 100 хүнэй һууритай түрэхэ гэр бариха. Эхэнэрэй ба үхибүүдэй консультациин сетиие 1950 ондо 53 болгохо ба һүнэй кухнинуудые 36 болгохо. Туберкулезно санаторинуудай тооe үргэдхэжэ, тэндэхи оронуудай тооe 1940 ондо 360 байгаа һаань 1950 ондо 620 болгохо.

„Аршан" ба „Горячинск" гэжэ курортнуудые болбосон түхэлтэй болгохо. „Аршан" курорт дээрэ 125 оротой эмнэлгын корпус бариха.

Аптекэнүүдэй тооe 1950 ондо 35 болгохо. Аймаг бүхэндэ бэеэ даанги аптекэнүүдые нээхэ.

Республикын элүүрые хамгаалгын Министерствын фельдшерско-акушерскэ һургуулида дунда мэргэжэлтэй медицинскэ персонал бэлэдхэхэ ябадал үргэдхэхэ ба табанжэл соо 750 фельдшерско-акушерскэ хүдэлмэрилэгшэдые гаргаха.

Физкультура ба спортын саашадаа хүгжэхэ ябадалые хангаха. Спортивна площадканууд, стадионууд, спортивна базануудай тооe олошоруулха.

11.Гүрэнэй ба социальна тэдхэмжын талаар.

Дайнда үхэһэн сэрэгшэдэй бүлэнэрэй, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай инвалидуудай, сэрэгэй албахаагшадай бүлэнэрэй ба ажалай инвалидуудай материальна ажаһуудалай байдалые ба тэдэниие ажал хүдэлмэридэ оруулха ябадалые саашадань һайжаруулха.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай инвалидуудые медицинээр хангаха, тэрэ тоодо больницанууд, амаралтын гэрнүүд ба санаторинуудта эльгээхэ ябадал хангаха.

12. Эд товарай эрьесэ ба хэрэглэсын талаар.

1950 ондо гүрэнэй ба кооперативна худалдаа-наймаанай эд товарай розничо эрьесын хэмжээе 1940 оной эд товарай эрьесын хэмжээдэ орходоо 88, 0 процент ургалтатайгаар (1945 ондо үнэ сэнгэй доошолһониие хараадаа абалсаад) 751237 мянган түхэриг болгохо.

1950 ондо олониитын хоололгые 1940 оной олониитын хоололгын эрьесэһээ 14, 0 процентын ургалтатайгаар 110400 мянган түхэриг хүртэр ехэ болгохо.

Арад зониие карточкаар нормолжо хангаха ябадалһаа дэлгэрэнгы советскэ худалдаа-наймаанда оролгые бэелүүлхын тула худалдаа-наймаанай сетиие бэлэдхэхэ ба үргэдхэхэ, худалдаа-наймаанай эмхизургаануудые транспортаар, түхеэрэлгэ ба зэр зэмсэгээр, мүн тэрэшэлэн мэргэжэлтэй кадрнуудаар хангаха. Үндэр шанартай эдеэ-хоолой продуктнууд: талханай зүйлнүүд, мүн тэрэшэлэн ажаүйлэдбэриин эд товарнууд: бүд, хубсаһа ба гуталые арад зондо худалдаха ябадалые үргэдхэхэ.

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта).

БМАССР-эй Верховно Соведэй IX Сесси

1946—1950 онуудта Бурят-Монгол АССР-эй арадай ажахые hэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб тухай Хуули

(Ургэлжэлэл).

Худөө ажахын удхашанартай товарнууд: ашаа шэрэлгын товарнууд, мори тахалха зэбсэгүүд, hүхэ, аса, хүрзэ, ажахын аргамжа, хомут тоног, тэрэгэнэй тоhо, дабирхай ба бусадые худөөдэ потребительскэ кооперацинуудаар худалдаха ябадалые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ.

Городууд ба тосхонуудта гүрэнэй ба кооперативна, худалдаанаймаанай магазинуудай, худалдаанаймаанай базануудай ба складуудай тоое ехэ болгохо.

Городуудта специализированнэ магазинуудай тоое ба худөөдэ райунивермагууд ба таряашадай эрилтэ хангаха, ажахын товарнуудые наймаалдаг магазинуудай тоое олошоруулха.

Олониитын хоололгые саашадань hайжаруулгые хангаха, городууд, аймагай центрнүүд ба томо hууриин газарнуудта сай ууха газарнууд, ресторанууд, диетическэ столовонуудай тоое олошоруулха.

Колхозно худалдаа-наймаанай саашаадаа хүгжэхэ ябадалые хангаха. Колхозно рыногуудые hэргээн заhабарилха ба олошоруулха, рыногуудые саашадань болбосон түхэлтэй болгохо талаар хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ, рыногууд дээрэ таряашадай эрилтын ёhоор ажаүйлэдбэриин эд товарнуудые худалдаха ябадалые үргэнөөр эмхидхэхэ.

Культурна советскэ худалдаанаймаае дэлгэрүүлхэ талаар ба ажаүйлэдбэриин болон эдеэ-хоолой товарнуудаар арад зоной эрилтые бүрин хүсэдөөр хангаха талаар худалдаа-наймаанай эмхизургаануудай хүдэлмэриие hайжаруулга хадаа нютагай соведүүдэй шухалын шухала зорилгонуудай нэгэн гэжэ тоолохо.

Республикын Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха.

а). Аймагууд ба городуудай табанжэлэй ажахын түсэбые хараж үзэхэ, баталан абтаhан республикын арадай ажахые hэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ түсэбтэй тааралдуулан тэдэнэй ажахын хүгжэлтын шухала показательнуудые тодорхойлхо.

б). Республикын арадай ажахые hэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэбэй дүүргэлтые саг үргэлжэ шалгаха ябадалые эмхидхэхэ.

в). Бурят-Монгол АССР-эй арадай ажахые hэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэбые гансашье дүүргэхэ бэшэ, харин үлүүгээр дүүргэхээр социалистическэ мүрысөөнэй үндэhэ hуури дээрэ хүдэлмэришэд, таряашад ба интеллигенциие табанжэлэй түсэбые бэелүүлхэ хэрэгтэ бүхы хэмжэгээрэнь хабаадуулха ябадалые хангаха.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ Г. ЦЫДЕНОВА.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь В. МОНКЕТОВ.

Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын 1946 оной гүрэнэй бюджет тухай Хуули

Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын Верховно Соведэй ТОГТООХОНЬ ХАДАА:

1. БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведээр табигдаhан Бурят-Монгол АССР-эй 1946 оной гүрэнэй бюджедые, бюджетнэ Комиссиин элидхэл тушаа абтаhан заhабаритайгаар олзын ба гаргашын талаар 153635,0 мянган түхэригэй хэмжээтэйгээр баталха.

2. Энэ Хуулиин I-дэхи статьятай тааруулан республиканска бюджедые олзын талаар 54.667,0 мянган түхэриг хэмжээтэйгээр, республиканска бюджедhээ 648,4 мянган түхэригэй дотациие Кяхта городто үгэхөөр тогтоожо гаргашын талаар 54.018,6 мянган түхэриг хэмжээтэйгээр баталха.

3. Аймагуудай-городуудай 1946 оной бюджедүүдые иимэ хэмжээтэйгээр баталха:

Аймагууд ба городууд	Олзын ба гаргашын талаар мянган түхэригөөр	Тэрээнэй тоодо: Гүрэнэй налог ба олзоhоо hомололго	Тэрээнэй тоодо: Республиканска бюджедhээ дотаци
Баргажанай	8442,9	2749.6	
Баунтын	2654,5	2087,0	
Б-Кударын	2083,1	1527,0	
Бичурын	3491,0	2542,6	
Зэдын	2495,5	1928,1	
Яруунын	3021,1	2244,7	
Заиграйн	3865,2	2205,4	
Закаменай	2483,8	1923,3	
Иволгын	2240,2	631,6	
Кабанскын	2773,2	1748,1	
Хэжэнгын	2130,7	1536,9	
Кударын	2625,2	2073,3	
Курумканай	2391,5	1983,6	
Кяхтын	2048,4	1429,9	
Мухаршэбэрэй	3614,4	2635,3	
Ахын	1014,6	823,8	
Прибайкальска	3055,2	2203,6	
Хойто-Байгалай	2926,7	2398,9	
Сэлэнгын	3715,3	2410,7	
Тарбагатайн	2551,1	1757,1	
Нориин	1969,7	1523,0	
Түнхэнэй	3556,3	2741,6	
Хориин	2711,0	2077,6	
г. Улан-Удэ	31190,4	7047,5	
г. Кяхта	2696,7	1566,0	648,4
г. Бабушкин	1434,3	1124,1	
г. Городок	1431,4	744,1	

4. 1946 ондо Арад зонhоо ороhон олзын налогhоо, худөө ажахын налогhоо ба гүрэнэй урьhаламжануудhаа аймачно-городской бюджедүүлтэ hомололгые иимэ хэмжээтэйгээр тогтоохо:

Аймагууд ба городууд	hомололгын процент: Арад зонhоо ороhон олзын налогhоо	Худөө ажахын налогhоо	Гүрэнэй урьhаламжаhаа
Баргажанай	50	25	50
Баунтын	50	25	50
Байкало-Кударын	50	25	50
Бичурын	50	25	50
Зэдын	50	25	50
Яруунын	50	25	50
Заиграйн	50	25	50
Закаменай	50	25	50
Иволгын	1	1	1
Кабанскын	50	25	50
Хэжэнгын	50	25	50
Кударын	50	25	50
Курумканай	100	100	100
Кяхтын	50	25	50
Мухаршэбэрэй	50	25	50
Ахын	50	25	50
Прибайкальска	50	25	50
Хойто-Байгалай	50	25	50
Сэлэнгын	50	25	50
Тарбагатайн	50	25	50
Нориин	50	25	50
Түнхэнэй	50	25	50
Хориин	50	25	50
г. Улан-Удэ	1	—	25
г. Кяхта	100	—	100
г. Бабушкин	50	—	50
г. Городок	10	—	12

5. Жэлэй контингентын үндэhөөр аймачно-городской бюджедүүдтэ эрьесын налогhоо hомололгын хэмжээе тодоруулхые БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха.

6. 1945 оной БМАССР-эй гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэ тухай тоосооё: олзо оруулга гаргашаhаа 540,2 мянган түхэригөөр дээшэлүүлгэтэйгээр, олзо оруулгын талаар 120547,6 мянган түхэриг ба гаргашын талаар 120007,4 мянган түхэриг хэмжээтэйгээр баталха.

* * *

Нютагай ажаүйлэдбэриин Министерство (нүхэр Гурьянов), худалдаа-наймаанай Министерство (нүхэр Танхаев), автотранспортын управлени (нүхэр Пехарев), нютагай түлишын ажаүйлэдбэриин управлени (нүхэр Хандархаев) болбол өөhэдынгөө предприятинууд ба организацинуудай үйлэдбэриин - финансовэ ажал-ябуулгые тон хангалтагүйгөөр хүтэлбэрилнэ, тэрээнhээ боложо 1946 оной түрүүшын хахад жэл соо хоёр миллион шахуу түхэриг мүнгэ бюджедтэ дутуу үгэhэн байна гэжэ Бурят-Монголой Республикын Верховно Соведэй IX Сесси тэмдэглэнэ.

Гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалха Министерствонуудай, культурно-гэгээрэлэй эмхизургаануудай, управлениин ба искусствын хэрэгүүдые эрхилхэ управлениин хүтэлбэрилэгшэд болбол арадай ажахын түсэбэй ба бюджедэй талаар абтаhан хэмжээ-ябуулгануудые дүүргээгүй ушарнуудые гаргаhан байна.

Республикын финансын Министерство (нүхэр Винтовкин) болбол олзо оролгын хойноhоо ёhотой хиналта шалгалта эмхидхээгүй, энээнhээ боложо бюджедэй ёhоор абтаhан гаргашые нормальнаар финансировалха ябадал хангагданагүй.

Сесси болбол Министерствонуудай ба Республикын Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи управленинүүдэй мэдэлдэ байhан предприятинууд, эмхизургаануудай ба албан газарнуудай бюджэдэй үмэнэ табигдаhан уялгануудые дүүрэн бэелүүлхэ ябадалые хангахыень тэдэ Министерствонууд ба Управленинүүдэй, мүн тэрэшэлэн ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй хүтэлбэрилэгшэдhээ эринэ ба 1946 оной республикын бюджэдэй бэелүүлэлгые эмхидхэлгэдэ ударидалга ба хиналтые hайжаруухыень республикын Министрнүүдэй Соведые уялгална.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ Г. ЦЫДЕНОВА.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь В. МОНКЕТОВ.

Улан-Удэ город, Соведүүдэй Байшан, 1946 оной сентябриин 30.

Ороной алдарта комбайнер Архип Иванович Оськин мүнөө Т... рязевай нэрэмжэтэ худөө ажахын академидэ студентээр байна. нүхэр Оськин зунай амарал... гараад байхадаа Сталинград... областиин Камышенска рай... Таловска МТС-тэ комбайнер... хүдэлжэ, 4316 гектарhаа тар... ряажа, ажалай гайхамшагта ... сэ харуулба.

Зураг дээрэ: А. И. Оськин.
А. Брянцевай фото. (ТАСС фотохроника).

Харюусалгагүй ябадалай хойшолонгууд иимэ

Манай республикын колхозуудта угаа ехэ туhаламжа үзүүлhэн советскэ правительствын ба нүхэр Сталинай халуун оролдолгодо харюу болгон Яруунын аймагай түрүү колхозууд таряа тушааха талаар гүрэнтэеэ болзорhоо урид тоосоhон, хартаабха, овощь тушааха түсэбүүдээ октябриин 1-дэ сүм дүүргэхэ уялга абаhан байха юм.

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз (правлениинь түрүүлэгшэ нүхэр Гомбоев, партийна организациинь секретарь нүхэр Цыбиков) гүрэндэ уялгатаар ба натуротүлбэридэ хамта 1200 пүүд таряа оруулха байhан аад, 1203 пүүд тушаажа, гүрэнэйгөө урдахи уялгые сентябриин 25-да сүм дүүргээ. Мүн хартаабха ба овощь тушаалгые эршэмтэйгээр үнгэргэжэ байна. Мүнөө энэ колхоз 1947 оной тарилгада хэрэглэгдэхэ үрhэ хаажа байха юм. Парай нэгэдэхи ба хоердохи хахалалгын түсэбые үлүүлэн дүүргээ. Мүн намарай пар хахалалгые эмхитэйгээр захалhан байна. Гүрэндэ hү тушааха түсэбөө баhа сүм дүүргэhэн байха юм.

Молотовой нэрэмжэтэ колхоз гүрэндэ уялгата ёhоор таряа тушааха түсэбөө, мүн МТС-эй хүдэлмэриин түлөө натуротүлбэреэ болзорhоо урид, сентябриин 25-да дүүргэhэн байна. Тэрэшэлэн овощь ба хартаабха тушааха түсэбүүдээ дүүргэхэ болоо.

Гэбэшье, аймагай зарим колхозуудай правлени ба партийна организацинууд манай республикын колхозуудта правительствын хүргэhэн туhаламжые үргэн ниитэ колхозн игуудта гүнзэгыгөөр ойлгуулжа шадаагүй, тэдэнэрэй дунда социалистическэ мүрысөө бодотоор эмхидхээгүй байха юм. Тэрээнhээ боложо тэдэ колхозуудай хүдэлмэришэ хүсэн таряахуряалга, гүрэндэ тушаалга, пар, намарай пар хахалалгада хүсэд элсүүлэгдээгүй байшоо. Гүрэнэй тон ехэ удхашанартай иимэ шухала хүдэлмэринүүдые амжалтатайгаар үнгэргэхэ хэрэгтэ үргэн ниитын бүхы хаба шадалые элсүүлхын түлөө оролдоогүй байhан колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй тосдо түбхын түрүүн Г. Климов, Е. Климов (Үльдиргын сомоной Калининай нэрэмжэтэ колхоз), Цыренов, Аюржанаев («Путь Социализма»), Кулаков, Маханчеев, (Ворошиловай нэрэмжэтэ колхоз), Цыденов, Будажапов («Улаан туяа»), Трудчининов, Белоусова (Эгэтын сомоной Кировэй нэрэмжэтэ колхоз), гэгшэд оролсохо байна.

Хэтэрхэдээ дээрэ дурсагдагша колхозууд аяар мүнөө хүртэр таряа хадалгые дүүргэнгүй, ургасаяа гээхэ хороохо аюулда хүргэжэ байха юм. Гадна, тэдэ колхозууд пар хахалха түсэбөө дүүргээдүй, намарай пар хахалалгада хүсэд ороодүй, 1947 оной тарилгын үрhэ хүрэнгэ хаажа эхилээдүй байна.

Колхозуудай худөө ажалай хүдэлмэринүүдые хаhа саг соонь дүүргэхэ хэрэгтэ гол үүргэтэй байhан Эгэтын МТС тракторна хүдэлмэринүүдэй түсэбые имагтал зөөлэн хахалалгада оруулан дүүргэhээрээ бүхы hанаагаа амаржаад, комбайнууд ба тракторнуудые намарай полевой хүдэлмэринүүдтэ дүүрэн хүсөөрынь хэрэглэхэ ямаршье хэмжээ абаагүй байха юм.

Дээрэ хэлэгдэhэн эдэ бүхы дутуунууд юун дээрэhээ тохеолдооб гэхэдэ, ВКП(б)-гэй Яруунын айком ба аймагай гүйсэдхэхэ комитет, аймагай газарай таhагай зүгhөө колхозуудай ажахын шухала хүдэлмэринүүдые үнгэргэхэ хэрэгтэ бодото туhаламжа, хүтэлбэри хүргөөгүй, намарай үеын энэ шухала кампанида харюусалгагүй, хайша хэрэгөөр хандаhанhаань болобо. Ургаса хуряалга, пар, намарай пар хахалалгаар гээгдэжэ ябагшадые шамдуулха тушаа аймагай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд ... правлени ба партийна ор... нуудhаа шанга эрилтэ ... байна. ВКП(б)-гэй айком, ... сэдком ба газарай таhаг ... риин байгуулагдаhан ... дүүргээгүй байhан хэдэн ... нуудые даамгайгаар тэсэ... даг заншалтай. Аймагайн ... рилхы хүдэлмэрилэгшэдэй ... нэгэшүүл колхоз, МТС-үүд... жо, тэдэнэй ажал хүдэлм... дото туhаламжа үзүүлхын ... канцеляридаал hуужа, саг... даг байха юм. Тиихэлээр ... дай үнэн байдалые м... хүтэлбэрилэгшэд бии бай...

Колхоз, МТС-үүдэй ... холо байгаад, ажахын шу... рилгонуудые дүүргэлтые ... татайгаар хүтэлбэрилжэ ... хогүй гэжэ хэндэшье ... дээжэ. Аймагай парти... ветскэ, газартаряалангай ... дай хүтэлбэрилэгшэд колхо... үүдэй үдэр бүриин хүдэлм... дото хүтэлбэри ба ту... үзүүлжэ, ажахын шухала ... нуудые хаhа саг соонь ... ябадал хангаха уялгатай. Яруунын аймагай хүтэ... хүдэлмэрилэгшэд харюу... ябадалайнгаа хойшолонгуу... ры усадхажа, гээгдэнги ... дай ажалые урагшань т... дэнэрые түрүүшүүлтэй зэр... еhотой байна.

Д. ЭРДЫНЕЕВ, ВК...
Обкомой худөө ажалай ... даагша.

РЕДАКЦИhАА: Ажал хүдэлмэриин алдуу дутуу... тухай хэдэ хэдэн критическэ материалнууд манай газе... гаргагдаhаншье hаань, ВКП(б)-гэй Яруунын айком газе... тэдэ сигналнуудта албан хойрогоор хандажа байна. Хү... бэшэгшэдэй мэдээсэжэ байhанай ёhоор, Яруунын айма... ажахын дутагдалнууд үсөөржэ бэшэ, харин олошор... байна. Энээн тухай манай газетын сентябриин 3-да ... хаглагдаhан „Хожомдонги бригада ба хойрог механи... „Яруунынхид малай үбэлжэлгэдэ муугаар бэлдэнэ" (18-... „Партиин Уставые бүдүүлигээр хазагайруулна" (25-... гэжэ гаршагтай статьянууд гэршэлжэ үгэнэ. Хэрбээ эн... hээ урда тээ гараhан статьянууд Яруунын аймагай мала... лай ехэхэн дутагдалнууд тухай, хуули буса ябадал... тухай хурсаар шүүмжэлhэн байгаа hаань, мүнөөдэр ... хаглагдаhан нүхэр Эрдынеевэй статья болбол тэрэ айма... таряанажалай гээгдэл тухай хэлэжэ үгэнэ.

Тиимэhээ ВКП(б)-гэй Яруунын айком ба аймгүйсэд... болбол газетын сигналнуудта партийна бэшэ хандал... орхижо, ажахынгаа гээгдэлые усадхахын тула нара... хэмжээнүүдые абаха ёhотой.

МТС соо илаhан бригада

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой поли дээрэ хүдэлмэрилдэг Үшөөтэйн МТС-эй нэгэдэхи бригада (бригадирынь нүхэр Дориев) тракторна хүдэлмэринүүдэй жэлэй түсэбые зөөлэн хахалалгада оруулан 200,5 процент дүүргэбэ. Бригадын түрүүшүүл хабарай тарилгаhаа эхилээд, мүнөө хүртэр үдэр hүнигүй хүдэлмэрилжэ байха юм. Залуу трактористка Зоя Заболоцкая гэгшэ 112 гектарай орондо, 415 га элдүүрилээ.

Тэрэшэлэн нүхэд Панафидин, Вершинин гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг тракторна бригаданууд жэлэйнгээ түсэбүүдые нилээдгүй үлүүлэн дүүргэhэн байна.

С. ЗОДБОЕВ.

Мал тушаалгын нүүдэл пунктнууд эмхидхэгдэбэ

Бурят-Монголой Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой ёhоор Яруунын аймагай «Заготскот» конторо болбол мал тушаажа абаха нүүдэл пунктнуудые эмхидхэхэнь. Эдэ пунктнуудай нэгэниинь Поперечнэ, Үльдиргын, Эгэтын сомонуудые хангаха ба нүгөө 3 пунктнуудынь бусад сомонуудаар ба hууриин газарнуудаар эмхидхэгдэхэ байна.

«Сталинец» газетэhээ.

12 гидроэлектростанци баригдаба

Манай республикын колхозуудаар 12 гидроэлектростанци баригдажа ашаглалгада оруулагдаба. Тэрэнэй тоодо Иволгын аймагта 2, Хэжэнгын аймагта 3 станци баригдаhан байха юм.

Е. ПАХУТОВА.

ГЕКТАР БҮХЭНhӨӨ 300 ЦЕНТНЕР ХАРТААБХА

Заиграйн аймагай «Улаан Эрхирэг» колхозой член нүхэр Раднаевай хүтэлбэрилдэг шурыгинска звено энэ жэлдэ гектар бүхэнhөө 300 центнер хартаабха хуряаба. Энэ звеногой членүүд хартаабха тариха газараа агротехникын заабаряар элдүүрилжэ, хэдэн удаа уhалhан, ургасын хойноhоо эрхим харууhа хэhэн байха юм.

Мүнөө нүхэр Раднаевай ... хид «Колхозуудта худөө а... телиин Уставые эбдэhэн ... усадхаха хэмжээнүүд тухай... Союзай Министрнүүдэй С... ВКП(б)-гэй Центральна Ко... тогтоолдо харюу болго... жэлдэ үшөө үндэр ургаса ... уялга абаба.

Улhан ба коноплегой тарилга юундэ багадхагда...

Байкало-Кударын аймагай колхозууд урда жэлнүүдтэ улhа ба коноплe тариха хэрэгтэ шухала анхаралаа табижа, тэрээнhээ баян ургаса хуряадаг байhан юм. Тиин, эндэхи колхозууд гансал өөртөө хэрэгтэй аргамжын улhа абадаг бэшэ, харин республикын бүхы колхозуудта туhалдаг байгаа.

Теэд, эдэ техническэ культурануудай тарилгые үшөө саашань үргэдхэхын орондо, Байкало-Кударын аймагай колхозууд 1946 ондо оройдоо 26 гектарта тарилга хэжэ, энэнэй тал... майе 1943 онойхиhоо аяар ... хин багадхажархео. Пушкин... ровэй нэрэмжэтэ, «Комин... бусад колхозууд энэ үнэтэ... хэхэеэ огто болишоhон бай...

Колхозой гар зуурын шу... рэгтэй аргамжа мэтые гүрэ... ехэ хэрэгтэй эдэ культур... тарилгые хороожо байhа... имагтал Байкалс-Кударын ... газарай таhагай хүдэлмэри... харюусалгагүй ябадалhаа ...

Ц. ДОНД...

134000 кубометр шорой малтаба

Байкало-Сэлэнгын пароходствын БС-1 гэжэ газар hэндэдэг машина (командирынь нүхэр Ульянов, механигынь нүхэр Алексеев) сентябриин 27-ой мэдээгээр навигационно түсэбөө 23 үдэрөөр уридшалан дүүргэбэ. Гадна 13С-Ш гэжэ машина (командирынь Сопрыкин) үшөө сентябриин 20-до түсэбөө дүүргэжэ, 134 мянган квадратна метр шорой малтаhан байна.

Эдэ машинануудай колл... октябрьска hайндэрлэлгын ... хи социалистическэ мү... оролсожо, түсэбhөө гадуу... кубометр шорой малтаха ... циалистическэ уялгануудые...

И. ШАЛ...

Серовой нэрэмжэтэ клубта

Улан-Удын Серовой нэрэмжэтэ клуб сэргэй үедэ хүдэлмэреэ зогсооhон байгаа. Энэ жэлдэ тус клуб хүдэлмэреэ hэргээбэ. Энэ зунай туршада тэндэ Улан-Удын залуу харагшадай театрын коллектив 12 зүжэг ба тус театрын кукольна сектор 3 зүжэг үхибүүдтэ харуулhан байна. Мүнөө клубайнь дэргэдэ уранhайханай самодеятельностиин кружок хүдэлмэрилнэ. Кружогой хүдэлмэриие нүхэр Сластин хүтэлбэрилжэ байна. Гадна тэндэ дуугардаг кино үргэлжэ табигдадаг.

(Манай корр).

Бог шорой галдаха станци

Улан-Удын коммунально-ажахын конторо, бог шорой галдаха станциие энэ жэлэй IV-дэхи квартал соо барихань. Тус станцань паровозобүтээлгын заводой районд о баригдахаар хараалагданхай.

Е. ПАХУТОВА.

Олон үхибүүдтэй эхэнүүдтэ туhаламжа

Ургажа байгаа үеые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ба олон үхибүүдтэй эхэнүүдтэ болон эрэгүй эхэнүүдтэ түрэхэ эхэнэрнүүдтэ али бүхы туhаламжа үзүүлхэ хэрэгтэ манай советскэ гүрэн тон анхаралтайгаар хандана. ВКП(б)-гэй ЦК ба СССР-эй Совнарком үшөө 1936 оной июлиин 27-до түрүүшынгээ тогтоол ба 1944 оной июлиин 8-да хоердохи тогтоолоо тэрээн тушаа гаргаhан байха юм.

Тус тогтоолой ёhоор Улан-Удын Городской районой финансова таhаг олон үхибүүдтэй 751 эхэнүүдтэ ба эрэгүй 522 эхэнүүдтэ хамта дээрэнь 2.052.660 түхэриг туhаламжа болгон түлэhэн байха юм. Гадна тус финансова таhаг 1946 оной үнгэрэгшэ hарануудай туршада олон үхибүүдтэй 1193 эхэнүүдтэ 510.910 түхэриг ба эрэгүй 2426 эхэнүүдтэ 24450 түхэриг туhаламжа түлэhэн байна. Улан-Удэ городой Городской районой финансова таhаг, Железнодорожно районой ба Пригородно районой таhагууд хамта дээрээ 741.070 түхэриг туhаламжа тэдэнэртэ түлэhэн байна.

Е. РИНЧИНОВА.

20 гахайhаа 230 поршоонхо

Улан-Удын паровозо-бүтээлгын заводой Кяхтадахи туhалбарилхы ажахын гахайшад заводойнгоо хүдэлмэришэдые мяхаар дутагдалгүйгөөр хангахын түлөө оролдостойгоор хүдэлмэрилнэ. Тус ажахын гахайн фермэ энэ жэлдэ 20 эхэ гахайhаа 230 поршоонхо абажа гахай үсхэбэрилхэ түсэбөө 200 процент дүүргэбэ. Фермые даагша нүхэр Колошова гэгшын орооной кампаниие hайнаар үнгэргэжэ шадаhан дээрэhээнь энэ амжалта туйлагдаба.

Б. ДЫМБРЫЛОВ.

Харюусалгата редактор Ц. Д. ДАМДИНЖ...

РЕДАКЦИИН АДРЕС: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 26. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС. Улан-Удэ Унэн). ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23. АТС—1-80; зам. редактора — 23. ответ. секретаря—3-23; отделов: партийной и комсомольской жизни, ... хозяйства — 3-23 (2 зв.), культуры и быта, промышленности и транспорта — 4-52; писем трудящихся, внутренней информации и переводов—4-52 (в зв.); об'явлений — 2-64 (2 зв.).

Н—007010. Типография Государственного газетного издательства при Совете Министров БМАССР. тираж ...